

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa
XVIII. évfolyam 206. szám
2014. április

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap harmadik csütörtökén 17 órakor mindenkit szeretettel vár a Pest megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termébe, bejárat a Budapest V., Városház utca 7. szám felől

Szent Khoszrov imája s megemlékezések

Örmény kódex-motívum

Imádkozunk és könyörögünk az elhunytak lelkéért is, legfőképpen elhunyt főpapjainkért, a szent egyház építőiért és azokért, akik e védelem alatt nyugszanak.

Az elhunytakért is kötelességünk imádkozni, olykor csak egy-egy fohással is rájuk gondolni. Hitünk szerint ők is segítenek rajtunk imáikkal. Közéjük tartoznak elhunyt főpapjaink, akik a földi életükben nagy felelősséget viseltek. Fontos megemlékeznünk templomunk s egyházi közösségünk alapítói-építőiről. Az ima kiemeli azokat, akik a templom közelében (védelmében) nyugszanak. Itt magunk elé idézhetjük a gyergyószentmiklósi és csíkszépvízi templomaink udvarát. A régi szokás abból a felfogásból ered, hogy az ilyen helyeken nyugovóra helyezettek jelentős kegyelemben részesültek. E kegyeleti helyek fenntartásával is emlékezhetünk szeretteinkre.

Dr. Sasvári László

*Szent Liturgia örmény szertartás szerint – Bp. 2006., 40-42. o.

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Béres L. Attila

Az utókor kései tisztelgése Sáska László előtt

Március harmadik csütörtökén a Pest megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termében a Fővárosi Örmény Klub háziasszonya, *dr. Issekutz Sarolta* köszöntötte a Magyar Földrajzi Múzeum igazgatóját, *Dr. Kubassek Jánost*. A márciusi előadó több előadást tartott már a klubban, ezúttal Kelet-Afrika erdélyi örmény származású „magyar csodadoktorát”, *Dr. Sáska László* orvost és természetbúvárt mutatta be dokumentum értékű felvételekhez fűzött előadásában.

dr. Issekutz Sarolta bevezetőként elmondta, hogy húsz évvel ezelőtt ismerte meg a balassagyarmati Sáska Editet, aki először említette nagybátyja, *Dr. Sáska László* nagyszerű életművét. A gyulai Sáska család a nemesi előnevet az Erdély és Moldva határán lévő Gyula helységről kapta, eredetileg ott voltak a család birtokai. Sáska Edit édesapja is orvos volt, és a család több tagja is az orvosi hivatást választotta, akárcsak *Dr. Sáska László*, akiről sokkal többet tud márciusi előadónk” – adta át a szót a klub háziasszonya *Dr. Kubassek János*nak, aki megköszönte a megőlegetett bizalmat.

Dr. Kubassek János

A Magyar Földrajzi Múzeum (Érd) igazgatója személyes vallo-másai alapján egy nagyszerű ember, kiváló orvos, igazi filantróp munkásságának tisztelgett. *Dr. Sáska László* hosszú ideig csendben, reflektorfénytől távol, Afrika mélyén dolgozott. *Dr. Kubassek János* visszaemlékezéseiből kiderült: „A legnagyobb, legszebb feladat, hogy értékeket keresünk, elfeledettnek tűnő kincseket kutunk, és abból próbálunk másoknak is adni. Amikor kisgyermekként először olvastam *Sáska László: Életem Afrika* című könyvét, megragadott az a természetesség és hihetetlen humánus, ami a sorokból áradt. Hogy

valaki hogyan tud ilyen mély megérezéssel és empátiával írni azokról az afrikai emberekről, akik sokak számára csak egzotikumokat jelentenek. Huszonöt évesen vállaltam a Magyar Földrajzi Múzeum vezetését, a múzeumi kutatómunkám egyik legnagyobb élménye, ha olyan hagyatékban munkálkodhatunk,

A Fővárosi Örmény Klub márciusi közönsége

amelyek új és új anyagokat, meglepetéseket adnak. Abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy a Magyar Tudományos Akadémia Afrikai Expedíció tagjaként 1987-88-ban 186 napot töltöttem Kelet-Afrikában. Azokon a tájakon, ahol nemcsak *Teleki Sámuel*, hanem *Sáska László* is dolgozott. 2003-ban ismét végigjártuk egy filmkészítés céljából az abesszíniai tájakat, egy nem mindennapi ember munkásságának helyszíneit, aki számon tartotta felmerőit és büszke volt örmény gyökereire. Élete utolsó napjáig dolgozott.”

Az előadó méltó emléket állított *Sáska László*nak, felelevenítette életét, amelyet *Sáska László* és felesége, *Mojzsis Mária* fényképeken örökölt meg. Az igen érdekes, izgalmas és látványos másfél órás vetített képes előadást közel százán élveztik végig. Nagyrészt az elmúlt évszázad kelet-afrikai történeleméből láthattunk dokumen-

dr. Issekutz Sarolta és Szenttamásy Katalin

tum értékű archív felvételeket, másrészt az afrikai magyar örmény orvos életéről, munkásságáról, kutatásairól gazdag képanyagot. Az élvezetes előadás, a jó humorú előadó nagy elismerést és szünni nem akaró tapsot váltott ki a hallgatóságból.

Fontos, hogy az utókor, a mi korosztályunk is megismerje az örmény gyökertű *Dr. Sáska László*t és munkás-

ságát, emlékezetünkbe véssük a csodadoktor példaértékű életútját. (*Dr. Kubassek János* írását, valamint *Sáska László* életrajzát és írását a 4-6. oldalon közöljük.)

A klub háziasszonya könyvajándékkal köszönte meg az előadónak a szép estét. Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke ismertette a soron következő programokat is, majd agapéra invitálta a megjelenteket a klubestet rendező *Ferencvárosi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat* elnöke, *Szenttamásy Katalin*.

Fővárosi Örmény Klub

2014. április 17. csütörtök 17 óra

A Pest megyei Kormányhivatal Nyáry Pál terme,
bejárat a Budapest V., Városház utca 7. szám felől

Műsor

„Ezregytornyú” Ani,

az ősi örmény főváros rövid története és építészeti hasonlóságok
a koraközépkori magyarországi templomokkal

Pettendi Szabó Péter fotóművész és *Horváth Zoltán György* vetített képes előadása

Rendezői: *Zuglói Örmény Önkormányzat*

Támogató: *Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület*
és a *Fővárosi Örmény Önkormányzat*

Dr. Kubassek János

Sáska László, orvos és természetbúvár, Afrika magyar csodadoktora

Az erdélyi örmény származású, legendás magyar orvos Erdélyben töltötte gyermekkorát a nagyenyedi Bethlen Kollégium diákjaként. Szilády Zoltán természetrajz tanár tanítványa volt. Bebarangolta a Bihar, a Keleti- és a Déli-Kárpátok hegyvilágát, Dalmácia karsztvidékeit, az Adria mellékét. Orvosi diplomája megszerzése után Isaszegen körorvosként dolgozott. 1933-ban élete párjával,

Dr. Sáska László

Mojzsis Máriával Olasz-Szomália fővárosába, Mogadiscióba utazott. Orvosi tevékenységét később Abesszíniában folytatta. Hailé Szelasszié császár veje, Rasz Deszta orvosaként Szidamoban élt, ahol gyógyító munkája mellett sokoldalú természettudományi gyűjtőmunkát végzett. Szafárikat szervezett Etiópia, Kenya és Tanganyika vadregényes vidékeire. Önzetlenül segítette számos

Sáska László (Nagyenyed, 1890. szeptember 26.–Arusha, Tanzánia, 1978. november 8.) orvos, orvosi és természettudományi szakíró. (Forrás: Wikipedia)

Középiskoláit szülővárosában, a Bethlen Kollégiumban végezte, de Tordán érettségizett 1910-ben. Rövid ideig segédjegyző volt Nagyponorban. Orvosi tanulmányait Kolozsváron kezdte, majd Budapesten és Bécsben foly-

magyar tudós munkáját. Vendége volt Széchenyi Zsigmond, Kittenberger Kálmán, Szunyogh János, Balázs Dénes. *Életem, Afrika* című, a Kritérium Kiadó gondozásában megjelent könyve plasztikus képet ad a „Fekete földrészen” megélt, viszontagságos élményeiről és tapasztalatairól. Munkássága a botanika, a zoológia, a néprajz számára egyaránt fontos adalékokat jelentenek. Sáska László életműve a ma-

gyar művelődéstörténet fontos, különleges értékekben bővelkedő része, mely Érden, a Magyar Földrajzi Múzeum állandó kiállításán is látható.

Az érdi múzeumkertben található Sáska László egyetlen mellszobra, Domonkos Béla érdi szobrászművész alkotása, mely méltó emléket állít az Afrika csodadoktoraként is emlegetett tudós orvosnak és természetbúvárnak.

tatta. Közben részt vett az I. világháborúban tüzérfőhadnagyként, s többször kitüntették. Egyetemi tanulmányait befejezve Isaszegen lett körorvos. 1933-ban kivándorolt Afrikába. Előbb Szomáliában, majd Etiópiában telepedett le; itt a császári család orvosa volt. Innen 1937-ben a tanzániai Arushába költözött, ahol haláláig élt és gyógyította a bennszülötteket.

Foglalkozott a trópusi betegségekkel, a rák megelőzé-

sével, de főként a malária gyógyításával. Új növény- és állatfajokat írt le, melyek az ő nevét viselik (pl. *Amorphophollus abessinicus Sascai*). Az Angol Királyi Rákkutató Intézet levelező tagjává választotta, 1972-ben a Román Orvostudományi Akadémiának is tagja lett.

Orvosi és természettudományi közleményei angol, német és magyar szaklapokban jelentek meg. Népszerűsítő írásait az Enyedi Hírlap is közölte a harmincas években.

Etnográfiai, antropológiai, botanikai és zoológiai megfigyeléseinek egy részét *Életem Afrika* című könyvében (Bukarest 1969) közölte, melyet ifj. Xántus János rendezett sajtó alá, fia, Xántus Gábor

Feleségével, Mojzsis Máriával

pedig filmet készített belőle. Orvosi szakmunkáját *Maláriától a rákig* címmel (Rákoscsaba 1939) Arushában írta.

Itt fekszem a Gidabó kisebbik testvérének, a Shisha-pataknak a partján, édes semmittevésben. Rám süt Afrika forró napözöne. Fejem alatt egy kemény bazaltkőpárna. Fölöttem a mérhetetlen kiterjedésű, hamuszürke égbolt, melynek levegőtengerében szakállas saskeselyűk eveznek, minden szárnyrebbenés nélkül.

A szakállas saskeselyű ritka óriásmadara Afrikának. Csak némely hegyvidékeken található. A gyönyörű madár bárány nagyságú, csőre alatt 8–10 cm hosszúságú, vastag sörtéjű fekete szakáll csüng alá. A madár melle sárgás- vagy rozsdabarna.

Nálunk is élt ennek az óriásmadárnak egyik faja, a Retyezát és Pareng-havasok sziklarengetegében. Az az európai, emez pedig az afrikai szakállas saskeselyű: a *Gypaetus ossifragus*. Megjelenésük nemesebb, és repülésük egészen más, mint egyéb dögevő rokonaiké. A figyelmes vadász csakhamar meg tudja különböztetni a hatalmas madarat egyéb keselyűféléktől, még akkor is, ha a madár felhőnyi magasságban evez. A szakállas saskeselyűn kívül nincs még egy ilyen jellegzetesen repülő madara a természetnek. Egyéb dögkeselyűk és szárnyas ragadozók kiterjesztett szárnya repülés alatt koralakot mutat. A farkuk is ernyő alakú és rövid.

A szakállas keselyű kiterjesztett szárnya olyan, mint az acélból, alumíniumból megépített repülőgépe. Minden görbület nélküli, és ugyanilyen az egyenes, jellegzetesen hosszú farka is. A hosszú szárny s a hosszú farok közé ékeltest sokkal hosszabb, mint más egyéb ragadozó madár teste. Azért, amikor ez a ritka madár az égbolt kárpitján megjelenik, valóban csalódásig híven utánozza a felhők magasságában úszó repülőgép alakját.

Két szakállas keselyű úszik a levegőben, pontosan a fejem felett körözve. Méltóságosan és szárnyrebbenés nélkül eveznek a magasságban. Szemlét tartanak a szidamói őserdők, patakok és erdei tisztások felett.”

(*Afrika óriásmadarai, részlet Sáska László: Életem, Afrika című könyvből*)

Nemzetiségi választások 2014 őszén

Felkérjük az örmény gyökerű magyarokat szerte az országban, hogy 2014. április második felétől kérjék felvételüket a *Nemzetiségi választópolgárként történő nyilvántartásba vételi kérelem* kitöltésével (2014. elején mindenki részére postai úton megküldték) és eljuttatásával a helyi választási irodába, vagy interneten a www.valasztas.hu honlapon keresztül. A személyi adatok pontos kitöltése után az **örmény** kockába **X** jelet téve kérjék a nemzetiségi névjegyzékbe való felvételt. Ne felejtsek el a kérelmet keltezéssel és aláírással ellátni.

Ne feledjék, hogy az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 17 évi harca eredményeként a 2011. évi új nemzetiségi törvény végre elismerte a hazai örménység magyar anyanyelvűségét is. Ezután nem érhet többé vád bennünket, hogy magyarul ápoljuk örmény gyökereinket. A hazai történelmi örménység összefogással végre a valódi számszerűségét is meg tudja mutatni. Bárhol éljenek magyarörmények az országban, akik regisztrálták magukat és az őszi választásokon szavaznak is az EÖGYKE országos listájára (a fővárosban a fővárosi listára is), azok be tudják juttatni közvetlen választással az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület országos listáján szereplő képviselőket az Országos Örmény Önkormányzatba, a fővárosban pedig a Fővárosi Örmény Önkormányzatba is. Ezzel elérhetővé válik, hogy végre a magyarörménység tudja kezébe venni országos szinten az örmény kultúra és hagyományok ápolásának feladatát.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
dr. Issekutz Sarolta, elnök

Koszorúzás a nemzeti ünnepen

A Budapest Főváros II. kerületi Örmény Önkormányzat képviselő testülete, dr. Issekutz Sarolta, Bacsó Zoltán és Zakariás Antal Dirán főhajtása az 1848–49-es forradalom és szabadságharc Gábor Áron emlékműve előtt

Díjazottjaink

Március 14-én Kossuth díjat kapott *Kobzos Kiss Tamás* Liszt Ferenc-díjas előadóművész, az Óbudai Népzenei Iskola igazgatója, népzene-tanár, az MMA rendes tagja „egyedülálló előadóművészi pályája, népzenei oktatómunkája, valamint a magyar népzene hazai és külföldi népszerűsítése érdekében végzett tevékenysége elismeréseként”.

*

Áder János Köztársasági Elnök *Gudenus János József* genealógus részére a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjét adományozta „fáradhatatlan, nemzetközileg is jelentős genealógiai és történelmi kutatómunkája, kiemelkedő életműve elismeréseként”, melyet ünnepélyes keretek között 2014. március 15-én adtak át a Művészetek Palotájában.

Szívből gratulálunk a díjazottaknak.

Voith Ági Jászai Mari-díjas, érdemes művész az ünnepelt

Nemrég a Fővárosi Örmény Klub sztárvendége volt. A zsűfólásig megtelt Bartók terem közönsége megborzongató titkokat tudott meg '56-ról, az örmény Voith Lajos apáról, a szamosújvári nagymama fölséges töltött-káposztájáról, és egy nagy színésznő hétköznapijairól.

A *Jamaicai trombitás* vulkánként tört fel a mi ÁGINK, „Kaktuszunk” zsigereiből, a parkett is szikrázott dobantásától. És mi, magyar-örmények nem akartuk Őt elengedni! Vissza-vissza!!!

A találkozás élménye ma is eleven. Nagy öröm számunkra, hogy színpadon láthatjuk, köszönhetjük a kerek születésnap alkalmából, (amelyben szerepel a 7-es szám is). Sok boldogságot, sok sikert kívánunk!

A magyarörmény közösség

1848–49-re emlékeztek az Orlay utcában

Az Orlay utcai örmény katolikus templom falán lévő emléktábla és a koszorúzó

Szálasy Ferenc

Farsangi örmény bál Székelyudvarhelyen

Már a tavaly novemberben elterveztük, hogy idén február 14 én, egy színvonalas disznótoros igazi farsangi örmény lakomát fogunk rendezni, gazdag menüvel, finom ételekkel-italokkal, jelmez tánccal és cigány zenével.

A tervet tett követte. Meghívtuk az egyesületünk 51 tagját, a csíkszeredai, marosvásárhelyi meg a szamosújvári testvér egyesületek képviselőit, valamint néhány – egyesületünkhöz közel álló szimpatizánsunkat.

Az egyik közeli községben, Bétában, vásároltunk egy szép nagy mangalicát, az ott lakó Gyarmathy házaspár – *Dezső* és *Melinda*, egyesületünk tagjai, teljes szívvel és lélekkel álltak és bocsájtották rendelkezésünkre otthonukat a sertés levágása és feldolgozása érdekében.

Február 12-én reggel kilenc órakor felszappant a láng a nagymalac hátán, s miközben a mézárós szalmával táplálta azt, hogy egyenletesen pörköljön az állat bőre, Gyarmathy *Dezső* barátunk, mint kitűnő házigazda szorgalmasan kínálgatta az általa főzött finom szilvapálinkát és körte pálinkákat.

Heten voltunk a csapatban, (a házigazdák, mézárós, a klub három vezetője, és a feleségem) de mindannyiunknak volt bőven mit tenni.

Tudatában voltunk annak, hogy most vizsgázunk, a zsűrinek hetven tagja lesz, hetven száz és orr mond – nyilvánít vélemény – munkánkról.

Mіндеzt sok beszélgetés – tárgyalás, listák készítése a piacra, üzletekbe, borpincékbe, előzte meg, hangsúlyt fektetve arra, hogy a helyi termelőktől vásároljuk meg az ízletesebb fűszernövényeket, zöldségfélét, savanyúságot.

A disznóvágást és annak feldolgozását este későn végeztük el, másnap reggel helybe szállítottunk mindent és bőségesen, – májast, vérest, tepertőt, zsírt, a sok húst, csak a kolbász maradt a füstön egy éjszákára, hogy még finomabb legyen.

A tervnek megfelelően 14-én este hat órakor a Dr. Palló Imre Művészeti Szakközépiskola pince galériájában a szépen megterített asztalok mellett, felcsendült a cigányzene, üdvözlöttük egymást, kocogtak a pezsgős poharak, ürültek az üvegek, és örvendtünk az újratálalkozásnak.

A megnyitó beszédemben kihangsúlyoztam sajnálatunkat, amiért a marosvásárhelyi, meg a szamosújvári barátaink nem tudtak eljönni. Köszönetemet fejeztem ki, amiért csíki barátaink, *Fejér István* és barátai, – az egyesületünk majdnem minden tagja elfogadta meghívásunkat és eljöttek, hogy együtt ünnepelhessünk, szórakozhassunk, még jobban megismerhessük egymást, hogy ez által is bebizonyítsuk együtvé tartozásunkat, tagságunk elkötelezettségét az örmény hagyományok, kultúra, történelem, és gasztronómia ápolása terén.

Így és csak közös erővel – összetartva leszünk képesek bebizonyítani az Örmény Klub létjogosultságát, életképességét megalakulási céljainak megvalósítása érdekében.

Következett egy nagyon kellemes meglepetés.

Alapító tagjaink, *Szállasy Mária Magdolna* és élettársa *Szalay Dénes*, megajándékozták közösségünket az Örmény Köztársaság zászlójával, az örmény nemzet szimbólumával, melyet előzőleg *Ft. Mátyás Károly* román. kat. főesperes megáldott.

Az eseményt négy díszkötéses dosszié örökítette meg, melyek tartalmazzák az adománylevelet, a zászló fényképét és az átadási – átvételi jegyzőkönyvet.

A dossziékból egyet – egyet, lehetőbe helyezünk a Polgármesteri Hivatal valamint a román. kat. Esperesi Hivatal irattárába, örökre megőrzés céljából, mint bizonyítékot, hogy városunkban nem csak éltek, de ma is élnek örmény gyökerekkel rendelkező emberek, akik mind a mellett, hogy érzésük szerint részét képezik a magyar nemzetnek, nem feledkeznek meg elődeikről.

Bodurián János egyesületünk tiszteletbeli elnöke, az egyesületünk minden tagja nevében megköszönte a zászlót az adományozóknak, és közös beleegyezéssel ennek megőrzésével a jelenlevők *Minier Ottót*, az egyesület titkárát bízták meg.

Minier Ottó kollégánk a megbízást elfogadta, és megígérte, hogy méltóképpen fog rá vigyázni, és arra is gondja lesz, hogy örszjejöveteleink alkalmával a zászló, mint az örmény nemzet szimbóluma, mindig jelen legyen.

A továbbiakban *Minier Ottó* felkérte a jelenlévő ünneplő közösséget, hogy az égő gyertya előtt, egyperces néma csönddel adózzunk a napokban Korondon elhunyt klubtársunk, *Szenkovits János* emlékének.

A bevezető program után felcsendült a zene, kocogtak a finom konyakkal tele poharak, és az asztalok is megteltek a mangalicából készült finom előétellel, majd következett a korhely leves agyvelővel meg húsgombócokkal gazdagítva.

Közben ajándékokat (két festményt, meg egy értékes könyvet) sorsoltunk ki az egyesületünk jelenlévő tagjai közt.

Szálasy Ferenc, Bodurián János, Minier Ottó, Szállasy Mária Magdolna és Szalay Dénes

A primás elvárásunknak megfelelően aktív volt, minden asztalnál igyekezett a jól mulató vendégek fülébe „elhúzni” ki-ki kedvenc nótáját.

A főétel mellett (sült sertés karaj, flekken, ropogósra sült sertés borda, rántott szelet és párolt füstölt kolbász, krumpli püré, reszelt torma és káposztacika) üveg kannákban csillogott a vörös és a fehér bor, de az örmény babkávénak is volt keletje.

A szép tombola tárgyaknak sorsolása is külön szórakozást nyújtott, sok nyertesörvendhetett szerencséjének.

Ünnepségünknek volt még egy kiemelkedő eseménye. Jelenlétével megtisztelt egy nagyon szép örményországi lány, *Arpine Hakobyan*, jereváni egyetemista-újságíró, aki egy csere program révén tartózkodik Erdélyben, Székelykeresztúron. Nagyon jól érezte magát társaságunkban, sokat fényképezett, jegyzett, énekelt és táncolt.

A zenészek fülbemászó muzsikájával kezdődött a jelmeztánc, fiatalabbak – idősebbek egyaránt bekapcsolódtak, jól eső érzés volt átérezni a hangulatot, mely bizonyítéka volt annak, hogy összejöveteleink elérte célját. (*Székelyudvarhely, 2014. február*)

Kempler Szonja

Örményország

Egy négyezer éves nép örök megosztottságban

Az Ararát arról nevezetes, hogy a Biblia szerint az Özönvíz után ott feneklett meg Noé bárkája. Ez a csodálatos hegyvidék egy több ezer éves nép vérzivataros történetének a tanúja. Az Ararát az örmények nemzeti jelképe. Örményország, az egzotikus Arménia története nem más, mint szakadatlan harcok sora a létért, a fennmaradásért. S miközben a szerencsétlen sorsú országon a mindenkori szomszédok, a térség nagyhatalmai osztozkodtak, népe lassan fogyott, szétszóródott a világban.

A legenda szerint Hajk, az örmények ősapja, Noé dédunokája volt, aki fiával, Armennel és nemzetségével Babilóniából északra menekülve az Ararát hegy lábánál telepedett le. Choreni Mózes, a neves krónikás az V. században írt így az örmény nép származásáról Arménia története című munkájában. Valójában az örmény fennsík egyike volt azoknak a területeknek, ahol kifejlődött az emberi civilizáció. Az örmények ősei minden bizonnyal az Urartu Birodalom északi részén elterülő Hajasza lakói voltak. Talán ezért is nevezik országukat mindmáig Hajasztánnak. Létezésükről az i. e. II. évezredből származó hettita feliratok adnak először hírt.

Az örmény állam kialakulásának folyamata az i. e. VI. századra fejeződött be. Az első ismert örmény állam élén a Jervanida-dinasztia állt. Fővárosa a korábbi urartui főváros, Van volt. Arménia azonban a perzsa birodalom szomszédságában nem volt biztonságban, hamarosan függő helyzetbe került. Maga az Arménia elnevezés is először a hódító perzsa király, Dareiosz ékírásos sziklafeliratán fordul elő a legyőzött és behódoltatott országok sorában. A perzsákkal küzdő örmény királyok harcát ősi történeti mondák öröközik meg. A szoros történeti kapcsolat

Nagy Sándor hódításai után meglazul. Az ie. 189-ben új dinasztiát alapító Artasesz megkezdte az örménylakta területek egyesítését. Művét unokája, Nagy Tigran nemcsak befejezi, hanem Arméniát nagyhatalommá teszi. A Földközi-, a Fekete- és a Kaszpi-tenger között elterülő birodalmának új fővárost építtetett, az Észak-Mezopotámiában lévő Tigranakertet.

Am Nagy-Arménia földrajzi helyzete nem kedvező, mégiscsak ütközőállam a római és a parthus birodalom között. Stratégiai jelentősége miatt nem törtenhetett más, mint hogy élén egymást követték a királyok, a rómaiak kegyeltjei a parthusok pártfogoltjaival váltakoztak. Arménia, a két nagy szomszéd által oly hosszú időn át marcangolt ország Traianus hódítása után rövid időre római provinciává is válik.

Később is a parthus birodalom örökébe lépő szaszanida (iráni) állam Rómával vívott háborúinak tűzfészkeként szerepel Arménia. De míg a korábbi századokban az örmények kultúráján mély nyomokat hagyott a perzsa-iráni civilizáció, addig a IV. századtól egyre erősödő vonzalom fűzte őket a Kelet-Római Birodalomhoz, Bizánchoz. Ennek fő oka az volt, hogy Arméniában 301-ben, III. Tirdat ki-

rály uralkodása idején – elsőként a világon – államvallás lett a kereszténység. A lakosság ismét Irán- és Róma-pártiakra szakadt, ami az ország kettéosztásához vezetett. Nagobbik, keleti része 387-ben Iránhoz került, míg nyugati fele Bizánc birtoka lett.

Am az örmények nem asszimilálódtak egyik birodalomban sem. Mintha az évszázadok harcai megedzettek volna őket, s a kelet-nyugat közötti kereskedelem lebonyolításában egyre nagyobb szerepet vállalva különös képességekre tettek szert a különböző kultúrák átvételére és terjesztésére. A függetlenség és a nemzeti kultúra védelmében rendkívül nagy szerepe volt a Meszrop Mastoc tudós szerzetes által 396-ban megalkotott örmény ábécének. Az azóta is szinte változatlan, 36 betűs ábécé az addig használt görög és arameus írást váltotta fel. Az örmény írás kialakítását anyanyelvi iskolák alapítása és a tudományok felvirágzása követte. Az V. században élt krónikásukat, Choreni Mózeszt a Közel-Kelet Hérodotoszának tekintették. A VII. században élt Arménia egyik legnagyobb természettudósa, Ananiasz Sirakaci, aki tudományos magyarázatát adta a nap- és holdfogyatkozásoknak.

A perzsák ugyan helytartót ültettek az ország élére, de belső életébe nem kívántak beleszólni. Az örmény főnemesek, a nachararok privilégiumaikat megtarthaták. Ellenben a nagykirály vazallusaiként kötelesek voltak a perzsák oldalán hadba vonulni. Amikor az V. század közepén az addig türelmes perzsa politikát egy iranizálási kísérlet váltotta fel és a kereszténység helyett a mazdaizmus vallását kívánták bevezetni, elementáris erejű felkelés tört ki. A Mamikonian család által vezetett mozgalom a hunok által is gyengített Iránt végül meghátrálásra készítette.

Bár 591-ben Bizánc és Irán másodszor is felosztja Örményország területét, a perzsák örökébe hamarosan arabok lépnek. Arménia nagobbik része 652-ben az arab érdekszférába kerül. A valamikor virágzó ország teljesen lepusztul, az előkelők egy része Bizáncban keres menedéket. Az örmények első tömeges kivándorlásának komoly következményei lesznek. Nemcsak a nép vesztette el ezzel természetes vezetőit, de muszlim bevándorlók letelepedésével kisebb arab emirátusok jöttek létre, melyek a későbbi egyesítést nehezítik meg. Mégis, Örményországnak egészen egyedülálló politikai berendezkedése volt a Bagdadi kalifátusban. Laza függése tette lehetővé, hogy területén egy sor keresztény fejedelemség maradjon fenn. Az, hogy Arménia egyformán fontos volt Bizánc és a kalifátus számára, most növelte az örmények mozgásterét. A híres népi eposzuk, a Szaszuni Dávid által megörökített arabok elleni szent háborút még leverik ugyan, de végül elismerik Arménia függetlenségét. Ők maguk ajánlják fel Asot Bagratuninak a koronát, így három évszázad után újból önálló örmény királyság alakulhat.

A Bagratida-dinasztia uralkodói virágzó hűbéri államot hoztak létre, újból fellendült az ipar, a kereskedelem, a városi élet. Új főváros épült, az ezeregy templom városának nevezett Ani. A XI. századra a korabeli világ egyik legszebb és – százezer lakosával – egyik legnagyobb városa ma már a szovjet-török határ mentén fekvő romhalmaz.

A középkori örmény állam virágkora még két évszázadot sem fogott át. A XI. század elején belső széttagolódás készíti elő a külső behatolást. A bizánci párt és a nemzeti párt küzd egymással. Bizánc beavatkozása az örmény hadsereg feloszla-

tását vonja maga után. A népek országútján pedig a szeldszuk-törökök érkeztek éppen: 1048-ban megkezdik Örményország előznlését, 1064-ben már a főváros, Ani is elesik. Végül 1071-ben – a bizánci hadsereg katasztrófális vereségével és magának a császárnak a fogságba esésével végződő manzikerti csata után – egész Arménia területe a szeldszukok kezére kerül.

A szeldszuk uralom ugyan hamar összeomlott, de hatása minden addigi hódításánál pusztítóbb volt. Az örmények tömegei menekültek el és szóródtak szét Kis-Ázsiában és Európában, megteremtve ezzel a többé meg nem szűnő diaszpórát. Kis-Ázsiában, a Földközi-tenger menti Kilíkiában örmény királyság is alakult. Ez az ún. Kis-Örményország 1375-ig megőrizte függetlenségét.

Az örmény területeket 1220–36 között mongol invázió érte. Az ország a nagykan vazallus állama lett, bár függetlenségét bizonyos mértékig megőrizhette, vallását megtarthatta, a mongol és az örmény nemesség szívélyes kapcsolatot tartott. Sőt, a mongol birodalom részévé vált Örményország nagyobb szerephez jutott a nemzetközi kereskedelem lebonyolításában, s ez a gazdaságra kedvező hatást gyakorolt. Mégis, a túlságosan súlyos adók, a különböző nomád törzsek garázdálkodásai megroppantják Örményországot, amelyre a végső csapást az utolsó nagy ázsiai hódító, Timur (Tamerlán) méri.

Talán már nem is lehet meglepetés, hogy ezután ismét két terjeszkedő nagyhatalom között őrlődik Örményország. Előbb 1555-ben, majd újabb háborúk után 1639-ben osztották föl területét, immár végérvényesen. Örményország keleti részei perzsa fennhatóság alá, sokkal nagyobb középső és nyugati területei tö-

rök uralom alá kerültek. Az örményeknek – különösen az oszmán birodalomban – mostoha sors jutott osztályrészül, hitetlen gyaurokként életük és munkájuk sohasem lehetett biztonságban. Örményország földje pusztult, kultúrája elsősorban külföldön, a diaszpórában fejlődött. Az első örmény nyelvű nyomdát Velencében alapították 1512-ben, az első örmény nyelvű térképet Amszterdamban nyomták 1694-ben, míg az első örmény nyelvű újság az indiai Madrasban jelent meg 1794-ben.

A XIX. század elején új hódító jelenik meg a láthatáron, amely az örményekben a felszabadulás reményét kelti. Az orosz-perzsa háború során, 1827. október elsején orosz csapatok örmény önkéntesekkel együtt foglalják el az eriváni erődöt. Kelet-Örményország a hanyatló Perzsiától a növekvő orosz birodalomhoz került. Paskievics orosz tábornok még a Török-Örményországban fekvő Erzerum városát is elfoglalja, de az oroszoknak a további térnyerésre még ötven évet várniuk kell. Az 1877-78-as orosz-török háborút lezáró San Stefano-i békével újabb örmény területek kerülnek a cári Oroszország birtokába. Azonban 1878-ban az orosz térnyerést akadályozni akaró európai hatalmak jelentős örmény területeket hagynak török kézen. A dokumentum záradékának 61. pontja kimondja, hogy az Oszmán Birodalom megmaradt örmény területein reformokat kell bevezetni és azok végrehajtásáról az érdekelt európai hatalmakat folyamatosan tájékoztatni kell. A reformok azonban elmaradtak, s az egykori önálló Arménia területén a szultán ezután az orosz cárral osztozkodott.

(http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/ormenyország_egy_negyezer_eves_neporok_megosztottsagan)

Rácz Tímea

Mitől örmény az örmény?

Örmény-magyar rokonságelmélet és a legrégebbi nyomtatvány

A főleg erdélyi örmény kultúrát bemutató budapesti kiállítás az örmény identitást követi végig, olyan érdekességekkel, miszerint a magyarok eredetét egykor az örményektől is származtatták.

2013. április 6-án a Kárpát-medencei örmények művészetéről nyílt kiállítás a Budapesti Történeti Múzeumban. A szeptember közepéig látogatható, *Távol az Ararától – Örmény kultúra a Kárpát-medencében* című tárlat a Budapesti Tavasz Fesztivál keretében nyílt meg, és közgyűjteményekben fellelhető műtárgyak mellett elsősorban az erdélyi örmény központokból, Szamosújvárról, Csíkszépvről, Gyergyószentmiklósról, Erzsébetvárosról származó műkincsek, festmények, egyházi tárgyakat vonultat fel, az örménység kultúrájának minél szélesebb bemutatására.

A kiállításról *Pál Emese* művészettörténész, a kiállítás egyik kurátorát kérdeztük.

– Hogyan született a kiállítás ötlete, hogyan folyt a gyűjtés?

– A kiállítás apropóját az adta, hogy idén van az örmény könyvnyomdászat 500 éves évfordulója, 500 éve nyomtatták ki az első teljesen örményül írt könyvet. Az ötlet már négy éve megszületett, és eredetileg csak könyveket állítottunk volna ki az Országos Széchényi Könyvtárban. Amikor azonban igazgatóváltás miatt a Budapesti Történeti Múzeumba került át, ők szerették volna, hogy kitágítsuk a koncepciót, és a Kárpát-medencei örmények kultúrájának mindenféle aspektusa megjelenjen.

Így kerültek be aztán a könyvek mellé egyházművészeti tárgyak, festmények, miseruhák is. Ezen kívül van egy terem a dualizmus kori örmény származású politikusokról, aradi vértanúkról (Kiss Ernő és Lázár Vilmos), művészekről, mint Hollósy Simon, Hollósy Kornélia vagy Gyertyánffy Berta. Egy terem pedig a budapesti örményekkel foglalkozik, akik a genocídium után, 1920 körül érkeztek, úgymond második hullámban. A kiállítás legnagyobb része viszont az erdélyi örményekről szól, akik a 17. század végén telepedtek meg Szamosújváron, Csíkszépvről, Erzsébetvárosban és Gyergyószentmiklóson.

– A budapesti örmény közösség mekkora jelenleg?

– Két közösség is van, egyik az Erdélyből elszármazottak, akik magyar-örményeknek vallják magukat, tehát már nem tudnak örményül. Ők működtetik például az Erdélyi örmény gyökerek című folyóiratot. A másik csoport tagjai, akik még a '90-es évek során is érkeztek, pl. a karabahi válság után, még tudnak örményül.

– A művészet szintjén hogyan mutatkozik meg a különbség abból a szempontból, hogy korábban vagy később hagyták el Örményországot?

17. század végi aranyozott ezüst talpas kereszt a szamosújvári örmény katolikus plébániáról

– Nehéz megragadni, amiatt, hogy az erdélyi örmények hagyatéka olyan alkotásokból áll, amelyeket nem örmények készítek, hanem megrendelték, mondjuk egy kolozsvári vagy akár bécsi festőtől. Ezeknek az alkotásoknak a témájuk örmény, például egy örmény szentet ábrázol, de a kivitelezés teljesen beleillik az erdélyi vagy akkori magyarországi művészetbe. Akik később érkeztek, főleg szőnyegkereskedők voltak, és szőnyegfelújítással is foglalkoztak. Például a Nemzeti Múzeum szőnyegeit örmények javították a '20-'30-as években. Ezt az oldalt is igyekszünk bemutatni, kiállítottunk az Iparművészeti Múzeum gyűjteményéből két örmény szőnyeget, amelyek nem a Kárpát-medencében, hanem még a Kaukázusban készültek, és utólag kerültek ide, nem is tudjuk, milyen úton-módon.

– Hogyan látod jelenleg az örmény identitást Erdélyben?

– Még mindig Szamosújváron van a legerősebb örmény közösség. Gyergyóban is vannak, de ők jobban hangsúlyozzák a magyar identitást. Szamosújváron az örmény katolikusok igyekeznek ezt hangsúlyozni, de az, hogy már nem beszélnek, ír-nak-olvasnak örményül, a teljes asszimiláció jele. Viszont egyfajta nosztalgiából és kulturális (nem nemzeti) identitástudatból próbálják erősíteni, és ez nyilván '90 után erősödött fel ismét.

Nagyon érdekes, hogy mivel már a 19. század végére bekövetkezett a nyelvvtálás, már akkor elindult egy mozgalom, amely arra törekedett, hogy újra meg-

tanítsák a fiatalokat örményül és újra az örmény kultúrát ápolják. Ez volt az armenizmus, amelyet Szongott Kristóf dolgozott ki, ekkor nyitottak örmény múzeumot is Szamosújváron. Ehhez a mozgalomhoz hasonlít szerintem a mostani is.

Szamosújvár különben most kapta vissza az örmény múzeum régi anyagát, amit az '50-es években elvettek. Évek óta folyik a per, most sikerült visszaszerezni az anyagot. Szerettük volna ezeket is kiállítani, de a jogi eljárás miatt nem hozhattuk ki az országból.

– Törekszik-e a kiállítás ennek az identitástudatnak az erősítésére, vagy képes-e rá?

– Inkább az identitás történetét igyekszik bemutatni: hogyan alakult onnantól kezdve, hogy az örmények megérkeztek a Kárpát-medencébe. Akkor még tudták a nyelvet, még a kultúrájuk is más volt, és nagyon jól végigkövethető, amint egyre jobban integrálódtak, majd asszimilálódtak. Például kiállítottunk egy olyan kéziratot Csíkszépvről, a Makula nélkül való tükör című könyvet, amelyet örmény betűkkel írtak magyar nyelven. Ez az asszimiláció olyan szintje, amikor már nem beszélnek a nyelvet, de a betűket még ismerik, ezért az egész vastag kéziratot átírták.

Az armenizmusnál külön kiemeltük Szongott Kristóf és Lukácsy Kristóf elméletét, amelyben örmény forrásokból levezették, hogy a magyarok az örményektől származnak. Ma persze megmosolyogjuk ezt a feltevést, de akkor a Magyar Tudományos Akadémia elismerte

Gyertyánffy Berta portréja

őket, Lukácsit fel akarták venni ezért a tagok közé.

– Az örmény kultúra általában ilyen retrospektív kiállításokban van bemutatva – mennyire hangsúlyos a kortárs örmény művészet, Örményország határain kívül?

– Nagyon is létezik, Magyarországon is vannak örmény származású művészek. Budapesten nemrég mutatták be Murádin Jenő Magyarörmény paletta című könyvét, ami az örmény művészeket gyűjti össze. Rengeteg aspektusa van az örmény kultúrának, mi csak egy részét tudtuk bemutatni, az erdélyi műtárgyakat is magyar közgyűjteményekből származókkal próbáltuk kiegészíteni. Így is előkerültek olyan értékes tárgyak, amelyekről nem is tudtuk, hogy léteznek.

– Például?

– Van egy szőnyeg az Iparművészeti Múzeum gyűjteményéből, amelyen örmény felirat van, azt írja rajta, hogy Voszkánnak, 1821-ben. Ez Prohászka Ottokár magánkézében volt, van rajta egy kopás, ahol állítólag térdelt, és ed-

Örmény szőnyeg

dig nem volt örmény szőnyegként számon tartva. Vannak ezen kívül kereskedő- vagy utazóládák, az egyik Issekutz Rebeka lengyelládája, ezek is budapesti múzeumok gyűjteményeiből származnak.

– Milyen volt eddig a kiállítás fogadtatása?

– Sok pozitív visszajelzést kaptunk, magának az egész kiállításnak szép a látványa, örmény motívumok ismétlődnek a berendezésben is. Volt, aki úgy gondolta, hogy nagyobb térbe kellett volna helyezni, mert túl zsúfolt, de be akartuk mutatni az örmény gazdagságot is, mert olyan sok műtárgy van. A témában konferenciát is szervezték a kiállítás megnyitóján, ahol a téma legjobb szakemberei vettek részt, és nekik is nagyon tetszett.

(Transindex – 2013)

Helyreigazítás

Az EÖGY füzetek 2014. februári száma 18. oldalán Kiss Kornél Iván tollából (Bányavidéki Új Szó, 2013) megjelent Hollósy Budán c. írásában a szerző tévesen írta, hogy a Hollósy Simon magyarörmény festőművész emléktáblája felállítását mely szervezet kezdeményezték és kiviteleztek, amelynek eredményeként az emléktábla 2013. február 8-án felállításra került a Bp. XII. ker. Hollósy Simon u. és Böszörményi u. sarkán.

Helyesen: az emléktábla felállítását a Bp. Főv. XII. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat kezdeményezte és szervezte, amelyhez 200 eFt-tal járult hozzá. Az emléktábla felállítás költségeihez a Hegyvidék Önkormányzat és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 50-50 eFt-tal járult hozzá, míg az avatás utáni megemlékezést és filmvetítést a Bp. Főv. II. ker. Örmény Önkormányzat rendezte.

Az érintettektől elnézést kér a

Szerkesztőség.

Bodor Ádám

*Kossuth-díjas erdélyi magyar író,
a Digitális Irodalmi Akadémia alapító tagja*

Bodor Ádám 1936. február 22-én, Kolozsvárott született református, felső-középosztálybeli családban. Édesanyja, a székely Tóháti Ida felmenői között számos tisztviselőt találunk. Ez az életpálya az örmény-magyar földbirtokos apai ágától sem állt távol. Bankigazgató édesapját, a mérsékelt konzervatív, hívvő, nagy tekintélyű Bodor Bertalant 1944-ben a budapesti székhelyű Országos Pénzügyi Központ és a Pesti Takarékpénztár és Hitelbank élére helyezték. A háború után meghívták a debreceni kormányba, de a család inkább visszatelepült Kolozsvárra.

Apja, Bodor Bertalan banki tisztviselő volt, akit 1950-ben a Márton Áron katolikus püspök elleni koncepciók perben öt év börtönre ítélték. Bodor Ádámot 16 éves korában szintén elítélték, mivel kommunistaellenes röplapokat terjesztett. 1952-1954 között a szamosújvári börtönben ült. Szabadulása után egy évig gyári munkásként dolgozott, majd 1955–1960 között a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetben tanult. Utána az Erdélyi Református Egyházkerület levéltárában, illetve egy másoló-fordító irodában dolgozott.

1982-ben Magyarországra települt, ahol a Magvető Könyvkiadó szerkesztője volt. Jelenleg a Holmi c. folyóirat szerkesztőbizottsági tagja.

Művei megjelentek román, angol, német, francia, norvég, dán, olasz, lengyel, bolgár, szerb, horvát, szlovák, észt nyelven is.

(Juhász László fotója)

Részlet egy Bodor Ádámmal készült beszélgetésből

– Sokat hangsúlyozod a táj szerepét, de nem feledkezhetünk meg arról a társadalmi-politikai környezetről sem, amelyben felnőtél, vagy arról a két év börtönlétekről sem, amit 16 éves korodtól átélte. Ennek is bizonyára van szerepe az íróvá válásodban – ha közvetlenül nem is jelentek meg a műveidben –, például az abszurd és

a groteszk élethelyzetek, létélmény iránti írói vonzódásodban.

– A börtön, mint élmény, természetesen döntő volt az életemben. Bizonyára azért, mert az eszmélés egyik igen fontos periódusában, tizenhét-tizennyolc éves koromban következett be. Kezdetből fogva éreztem, hogy valami életre szólóan fontos dolog történik velem, és ha túlélem, akkor ez a valami az egész életem minőségét meg fogja határozni. Még az is bujkált bennem, hogy az élmény a továbbiakban a deficitből szép lassan átvándorol a nyereség oldalára, és a megaláztatás talán egyszer még hasznomra válik. Egyeseket a börtönlétekről egy életre szólóan megtör, a civil társadalomban sérültté, türelmetlenné, békétlenné tesz, velem nem ez történt, én odabenn lehiggadtam, megedződtem, a későbbiek során a világgal szemben inkább megértőbb, toleráns lettem. Máig is, anélkül, hogy elfogadnám, inkább igyekszem megérteni azt, ami körülöttem történik. Erkölcsileg bizonyára óriási hozadéka volt annak, ahogy az egészet átéltem, túléltem. Mint emlé-

tettem, a legérzékenyebb korban kerültem egy teljesen más, kegyetlen és törvényen kívüli környezetbe, ismeretlen erkölcsi, ha úgy tetszik erkölcs nélküli közegbe. Ellentétben azokkal, akik felnőtt korban, érett fővel kerültek be, én fel bírtam fogni időnként ennek a rettenetes helyzetnek izgalmát, humorát, sőt ritkán a szépségeit. Az idősebb embereket, például apámat is, akit ártatlanul ítélték el a Márton Áron ellen megrendezett politikai per során, rettenetesen megviselték a börtönlétekről, ők azt fölfoghatatlan sorscsapásként élték meg. Ez is bizonyára alkati kérdés, de én lehet, egy kicsit kalandor típus vagyok, majdnem élveztem,

hogy olyasminek vagyok része, ami egy polgári társadalom körülményei között általában kevesekkel esik meg. Ez egy szerencsés alkati adottság. A humor, az önironia egész végig működött bennem, igyekeztem társaimra is átvinni, most is úgy látom, ez tulajdonképpen a túlélés záloga, biztosítéka volt. Erre a képességre aztán a börtönt követő későbbi évtizedekben is szükségem volt. A rabság után a szabadságot is túl kellett élni. Lehetőleg erkölcsi integritásunk birtokában. Az most már természetes, ha ennek az ifjúkori élménynek teljes tárgyi, eszmei és morális készlete bevonul a későbbi írói világba.

A novella először a kolozsvári Utunk folyóiratban jelent meg (1965), majd 1969-ben Bodor első, *A tanú* című kötetének lesz nyitó írása. A kötet Bukarestben, az Irodalmi Könyvkiadónál látott napvilágot.

Bodor Ádám: Téli napok (részlet)

„Itt fenn lakott a tetőn. Mikor pár hónapja megnősült, és ide költöztek erre a nyugalmas vidékre, azt remélte, életében minden jóra fordul.

Amíg hazaért, még kétszer pihent meg: maga elé, a havas járdára tette az aktatáskát és a szatyrot. Kesztyűs keze fejével végigsimított homlokán, és türelemmel figyelte, hogy fagy az izzadság a borzas gyapjúszálakra. Mínusz tíz fok alatt volt, január, nem tudta, miért izzad ilyenkor.

Otthon begyűjtött, nagy aktatáskájából kitette a könyveket az asztalra, kinyitva őket a kis papírszeletekkel megjegyzett helyeken, és munkához látott. Két könyvből olvasott, s közben tiszta papírlapokra jegyzett.

Négy óra tájt hazaért a felesége, és likőrös csokoládét tett elébe az asztalra. Ő elmosolyodott, és ültében magához vonta az asszonyt.

Aránylag rövid idő alatt megette az egész csokoládét. Igyekezett olyan testtartást találni, ami feledtetni tudná a gyomra körül fészkelő szokatlan érzését, de az, amit eddig nyomásnak ítélt, most egy helyre összpontosult, és fájdalommal sűrűsödött. Kicsit előregörnyedt, aztán félretaszítva a könyveket, könyökével az asztalra nehezült. Elszóródó tekintete alatt a félig szívott cigaretta elsenyedve a hamutálban” – olvasható a Téli napokban. (Bodor Ádám szövege hozzáférhető a Digitális Irodalmi Akadémia oldalán. Tallózta Bálintné Kovács Júlia)

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
Kettős könyvvitelt vezető egyéb szervezet
egyszerűsített beszámolójának mérlege, 2013

Adatok e Ft-ban

Sorsz.	Tétel megnevezése	Előző év	Előző évek módosításai	Tárgyév
1.	A. Befektetett eszközök (2.+ 4.+ 6. sor)	399		120
2.	I. IMMATERIÁLIS JAVAK	120		120
3.	2. sorból: Immateriális javak érték helyesbítése			
4.	II. TÁRGYI ESZKÖZÖK	279		0
5.	4. sorból: Tárgyi eszközök érték helyesbítése			
6.	III. BEFEKT. PÉNZÜGYI ESZKÖZÖK			
7.	6. sorból: Befektetett pénzü. eszk. érték helyesbítése			
8.	B. Forgóeszközök (9–12. sorok)	1 424		449
9.	I. KÉSZLETEK			
10.	II. KÖVETELÉSEK			14
11.	III. ÉRTÉKPAPIROK			
12.	IV. PÉNZESZKÖZÖK	1 424		435
13.	C. Aktív időbeli elhatárolások	9		
14.	ESZK. (AKTIVÁK) ÖSSZ. (1.+ 8.+ 13.sor)	1 832		569
15.	D. Saját tőke (16.+18.+19.+20.+21.+22.+23. sor)	1 832		557
16.	I. JEGYZETT TŐKE/ INDULÓ TŐKE	2 388		2 388
17.	II. TŐKEVÁLTOZÁS/EREDMÉNY	978		-556
18.	III. LEKÖTÖTT TARTALÉK			
19.	IV. ÉRTÉKELÉSI TARTALÉK			
20.	V. TÁRGYÉVI EREDMÉNY ALAPTEV-BŐL	-1 534		-1275
21.	VI. T. ÉVI ERED. VÁLLALKOZÁSI TEV-BŐL			
22.	E. Céltartalékok	0		0
23.	F. Kötelezettségek (26.+27.+28. sor)	0		12
24.	I. HOSSZÚ LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK			
25.	II. RÖVID LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK			12
26.	G. Passzív időbeli elhatárolások	0		0
27.	FORRÁSOK (PASSZ.) Ö. (15.+24.+25.+26.)	1 832		569

Budapest, 2014. 02. 05.

P.H.

dr. Issekutz Sarolta
elnök, s. k.

Pénzügyi beszámoló 2013
Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
Kettős könyvvitelt vezető egyéb szervezet
egyszerűsített beszámolójának eredmény kimutatása

Adatok e Ft-ban

Sorsz.	Tétel megnevezése	Előző év alapterv.	E. év v. tev	Előző év összesen	Tárgyév alapterv	T. év v. tev	Tárgyév összesen
I.	Értékesítés nettó árbev.			0	0		0
II.	Aktív.saját teljesítm. értéke			0	0		0
III.	Egyéb bevételek	3 787	0	3 787	752	0	752
	ebből: -támogatások	425		425	343		343
	ebből: -alapítói			0			0
	ebből: -központi költségvet.			0			0
	ebből: -helyi önkormányzati	3 172		3 172	200		200
	ebből: -egyéb, ebből 1%	190		190	209		209
IV.	Pénzügyi műveletek bev.	5		5	1		1
V.	Rendkívüli műveletek bev.	199	0	199	0	0	0
	ebből: -támogatások			0			0
	ebből: -alapítói			0			0
	ebből: -központi költségvet.			0			0
	ebből: -helyi önkormányzati			0			0
	ebből: -egyéb, ebből 1%	199		199			0
VI.	Tagdíjak			0	300		300
A.	ÖSSZES BEVÉTEL	3 991	0	3 991	1 053	0	1 053
VII.	Anyagjellegű ráfordítások	4 226		4 226	1 626		1 626
VIII.	Személyi jell. ráfordítások*	45		45			0
IX.	Értékcsökkenési leírás	121		121	167		167
X.	Egyéb ráfordítások	1 075		1 075	535		535
XI.	Pénzügyi műveletek ráf.-i	0		0	0		0
XII.	Rendkívüli ráfordítások	0		0	0		0
B.	ÖSSZES RÁFORDÍTÁS	5 467		5 467	2 328		2 328
C.	ADÓZÁS ELŐTTI ER.	-1 476		-1 476	-1 275		-1 275
I.	Adófizetési kötelezettség	0		0	0		0
D.	Jóváhagyott osztalék	0		0	0		0
E.	TÁRGYÉVI EREDMÉNY	-1 476		-1 476	-1 275		-1 275

Budapest, 2014. 02. 05.

P.H.

dr. Issekutz Sarolta
elnök, s. k.

Bartos Lóránt, Kömény Kamilla, Pethő Melánia, Gy. Turoczki Emese

Székelyföldi körúton Áder János magyar államfő

Időutazás, emlékezés, hagyományápolás legyenek a fő motivációi az erdélyi fiataloknak – többek között ezt írta be kedd délelőtt a Székely Nemzeti Múzeum vendégkönyvébe Áder János magyar államfő, aki magánlátogatáson tartózkodik Erdélyben. A mindenkori köztársasági elnök személyén és hivatalán keresztül is kifejezi a magyar nemzet egységét – jelentette ki az államfő keddi, nem hivatalos csíkszéki látogatása során.

A sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház Hamlet című előadásának megtekintésével hétfőn este kezdődött Áder János Magyarország elnökének háromszéki látogatása. Értesüléseink szerint az előadást követő állófogadáson az államfő pozitívan értékelte a látott előadást, megdicsérte a sepsiszentgyörgyi színművészeket.

Elsősorban az 1848-49-es forradalom és szabadságharcokhoz kötődő emlékhelyeket szeretett volna felkeresni, így alakult ki a magyar államfő programja – mondta el kedd reggel a Székely Nemzeti Múzeumban a sajtó képviselőinek Tamás Sándor. Kovászna Megye Tanácsának elnöke úgy nyilatkozott rendkívül fontosnak tartja, hogy Magyarország közméltóságai minél gyakrabban jöjjenek Székelyföldre. „Mutassuk meg értékeinket, amelyeket ezer éven keresztül építettünk. Fontosnak tartjuk ezeket a látogatásokat, ezeknek, azontúl hogy magánlátogatás, nagyon erős érzelmi töltete és üzenete van a lakosság irányába” – fogalmazott.

Áder Jánosnak és feleségének, Herczegh Anitának Vargha Mihály múzeumigazgató mutatta be a Székely Nemzeti Múzeum In memoriam Gábor Áron kiállítását, valamint a pénteken megnyitott új időszakos kiállítást, amelyen a szabadságharc ritka ereklyéit lehet megtekinteni. Az államfőt láthatóan érdekelt a Gábor Áron eredeti

agyúja, amely pár éve ismét Sepsiszentgyörgyön, a Székely Nemzeti Múzeumban található. A Háromszékre első alkalommal látogató Áder János a következőket írta a múzeum vendégkönyvébe: „Fogadják őszinte elismerésem az 1848-49-es kiállításukért. Remélem, minél több fiatal tér majd be a Székely Nemzeti Múzeumba, és megismeri történelmünk e fontos pillanatának emlékeit. Időutazás, emlékezés, hagyományápolás legyenek a fő motivációi az erdélyi fiataloknak.”

A múzeumi látogatás végén Tamás Sándor, a megyei önkormányzat elnöke egy Gábor Áron arckép másolatot (amelynek eredetije Kézdivásárhelyen van), valamint a Descriptio Transilvanie című térképgyűjteményt adott át a köztársasági elnöknek, Herczegh Anitának pedig festett „kincses ládikóval” kedveskedett. A város részéről Antal Árpád polgármester Sepsiszentgyörgy képes történetét és egy Kós Károly rézplakettet ajándékozott az elnöknek, a feleségének pedig egy nemezelt sálát adott, Vargha Mihály múzeumigazgató pedig az intézmény kiadványaiból összeállított könyvcsomaggal lepte meg az elnöki párt. Sepsiszentgyörgyről Csernátónba, a Haszmann Pál Tájékmúzeumba utazott a küldöttség.

Már a csernátóni Haszmann Pál tájmúzeumnál is kitént, hogy Áder Jánost

a felsőháromszékiek mennyire tisztelik, Kézdivásárhelyen viszont még inkább. Az elnöki házaspár látogatása ünnepi hangulatban zajlott.

Nagy volt a sürgés-forgás a Haszmann Pál nevét viselő intézménynél: Áder János és neje, Herczegh Anita látogatása az múzeum munkatársait, illetve a falubelieket is lázba hozta. Székely ruhás lányok és fiúk várták az anyaországi méltóságokat, akik a programjukhoz képest jócskán késve érkeztek meg Bod Péter szülőfalujába. A magyarországi és román biztonságiaktól kísért házaspár nem feszélyeztette magát: megkóstolta a jóízű szilvapálinkát, a legjobb ízűnek titulált csernátóni kürtöst, majd Haszmann Pál vezetésével villámlátogatást tett a falumúzeumban. A félórás látogatás során csak a múzeum töredékét nézhette meg az elnök, illetve felesége: az idő szorítása miatt néhány kopjafát, a szabadtéri gépmúzeumot és a rádióházat tekinthette meg, a tulajdonképpeni múzeumépületbe alig pár pillanat erejéig lépett be.

Kézdivásárhelyen néhány száz ember volt kíváncsi Áderre, aki megérkezése után először egy kávét fogyasztott el Bokor Tibor polgármesterrel, Tamás Sándor megyei tanácselnökkel, valamint Hegedüs Ferenc önkormányzati képviselővel ez utóbbi vendéglátóipari egységében.

A magas rangú vendég a Gábor Áron téren, az ágyúöntő mester szobránál egy rögtönzött kulturális ünnepségen is részt vett. Áder neje szemmel láthatóan többször elérzékenyült, könnyekkel küszködve hallgatta végig az előadást, aminek a végén a házaspár megkoszorúzta az ágyúöntő szobrát.

Ezt követően Áder János és kísérete megtekintette a 11-es, illetve a 10-es udvarteret, majd a Nyerges-tetőre mentek.

Kopjafát állítottak a Nyerges-tetőn

A mindenkori köztársasági elnök személyén és hivatalán keresztül is kifejezi a magyar nemzet egységét – jelentette ki Áder János keddi nem hivatalos csíkszéki látogatása során.

Áder János, Magyarország államfője és felesége, Herczegh Anita nem hivatalos romániai látogatása során Kézdivásárhelyről érkezett kedden délben a Nyerges-tetőre. Az 1848-as forradalom és szabadságharc hőseinek állított emlékműnél találkozott Borboly Csabával, Hargita Megye Tanácsának elnökével és az alcsíki polgármesterekkel.

A köztársasági elnök köszöntötte a jelenlévőket, és beszélgetésbe elegyedett velük. Kifejtette, hogy az 1848-49-es forradalom és szabadságharc emlékhelyei egyaránt fontosak kell legyenek a Magyarországon és a Székelyföldön élő magyarok számára, ahogyan az idős nemzedék mellett a fiatalok számára is. Ráműtatott, hogy az 1848-49-es szabadságharc nélkül nem lehetne polgárosodásról, modern kori Magyarországról beszélni. Hozzátette, így van ez még akkor is, ha meg kellett várni az 1867-es kiegyezést, ahol Deák Ferenc elérte mindazt, amit a szabadságharc alatt fegyverekkel nem tudtak

kívívni. Arra az újságírói felvetésre, miszerint a székelyek a nehéz időkben bátorításnak értékelik a magyar államfő látogatását, Áder János kifejtette: „a mindenkori köztársasági elnöknek van egy alkotmányi kötelezettsége: a személyén, a hivatalán keresztül is ki kell fejeznie a nemzet egységét”.

Miután a házaspár az emlékműnél elhelyezte a kegyelet koszorúját, a hősök temetőjébe vonult, ahol Tamás József római katolikus püspök megáldotta az általuk állított kopjafát. Ezt András Lajos fafaragó készítette, aki a helyszínen ismertette a kopjafa szimbólumainak jelentését, majd

Gyergyói emlékművek előtt tisztelgett Áder János

Gyergyószentmiklóson az önkormányzat képviselő-testülete, egyházi vezetők, helyi és környékbeli települések lakói fogadták Áder Jánost és kíséretét az örmény katolikus templom kertjében, ahova a vörösköponyegesek sorfala között vonult be a magas rangú vendég és kísérete. Az örmény egyházi kórus rövid előadását követően Mezei János polgármester köszöntötte a vendégeket. Az államfő Czetz János honvédtábornok emléklapettjénél koszorút helyezett el, majd a házigazdák felkérésére kíséretével és a fogadása összesereglettekkel együtt a templomba vonult. Ott Szilágyi Lőrincz plébános és Magyar Sáska Zsolt egyetemi tanár ismertette a templom, illetve a gyergyói örménység történetét.

„Amit legfőképpen megköszönök önöknek, az a hit megőrzése, a hagyományok ápolása, a történelmi példaképek emlékállítása, és hogy a fiataloknak megmutatják, hogy kik is voltak az őseik és mit köszönhetnek nekik” – szökölt vendég-látóihoz Áder János.

a hagyományos székely mesterségek fontosságáról és azok életben tartásáról beszélgettek az előljárókkal.

Áder János feleségével a Nyerges-tetői látogatást követően Csíkszeredában ebédelt, majd a délutáni órákban Madéfalvára utazott, hogy koszorút helyezzen el a Siculicidium emlékműnél. A felsíki települések polgármesterei mellett sok helybéli is az emlékműnél várta az államelnök érkezését, aki személyesen köszöntötte az előljárókat és a helybélieket. Rövid látogatása után rögtön továbbindult, hogy Gyergyószéken is találkozhasson a helybéliekkel.

A kötetlenné alakuló beszélgetés során elmondta, Bőjte Csaba gyergyószentmiklósi gyermekotthonában nevelkedő két kislányért vállaltak keresztszülőséget feleségével.

„Gyergyószentmiklóshoz másfajta szálak is kötnek bennünket. Ezért valószínű, hogy ide gyakrabban járunk majd, mint más településekre” – búcsúzott a fogadására összegyűltektől az elnök, magyarázatot is adva neje, Herczegh Anita távolmaradására. Mint mondta, az örmény közösségnél tett látogatása idején felesége éppen keresztyermeküket kereste fel.

Az örmény templomtól gyalog vonult a Petőfi- és a Kossuth-szoborhoz a küldöttség, ahol Áder János virágok elhelyezésével tisztelgett a forradalom nagyjainak emléke előtt.

Gyergyószentmiklósról a kora esti órákban távoztak a magas rangú vendégek és kíséretük. Erdélyi látogatásuk utolsó állomása Válaszút lesz.

(Székelyhon.ro – 2014. március 18-19.)

Áder János köztársasági elnök látogatása Gyergyószentmiklóson

Mindenekelőtt gratulálok a szervezőknek, valószínűleg az Erdélyi Magyarörmények Szövetségének, akiknek minden valószínűség szerint szerepük volt abban, hogy a város a helyi örménykatolikus templomban fogadja a magasrangú vendéget. Ennél szebb születésnap ajándékot nem is kaphatott közösségünk, hiszen április 30-án leszünk 1 évesek. Az is igaz, hogy tudnak rólunk Magyarország erdélyi küllépviseletei, hiszen valamennyien rendszeresen kapják az EÖGYKE füzeteket. (A Gyergyói Kisújság képeinek felhasználásával tallózta Bálintné Kovács Júlia)

Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc emlékhelyeit kereste fel Áder János köztársasági elnök erdélyi, nem hivatalos látogatása idején, március 17–19-én. A Sepsiszentgyörgyön, Felsőcsernátonban és Kézdivásárhelyen tett látogatása után, a nyergestetői csata emlékhelyén száznál többen fogadták a köztársasági elnököt, Madéfalvát is érintve, látogatása második napján a délutáni órákba érkezett Gyergyószentmiklóstra.

Gyergyószentmiklóson az örmény katolikus templom kertjében egyházi előljárók és a helyi képviselő-testület tagjai fogadták a magasrangú vendégeket és kíséretüket

A gyergyói Örmény Kórus az örmény Himnusz eléneklésével, Varga Katalin Eszter, a Salamon Ernő Gimnázium diákja verssel köszöntötte a vendégeket

A templomban nt. Szilágyi Lőrinc örmény plébános fogadta a vendégeket, beszédében a hitközösségről szólt, majd dr. Magyar Sáska Zsolt a templom építésének történetét ismertette

ft. msgr. Portik-Hegyi Kelemen főesperes-plébános kért áldást az egybegyűltekre. A legszentebb imánk előbb magyar nyelven, aztán örményül hangzott el

Áder János koszorút helyezett el Czetz János honvédtábornok emléklakettjénél

A helyi örmény asszonyok az örmények hagyományos édességével, dalauzival is megkínálták a vendégeket, az egyházfők, önkormányzati képviselők jelképes ajándékot adtak át a köztársasági elnöknek

Gyergyószentmiklósi látogatásának utolsó állomásaként a Petőfi- és Kossuth-szobor talapzatán helyezett el virágot Áder János. Hitvese, Hercegh Anita ez idő alatt a Szent Anna Otthonba látogatott, ugyanis a keresztstülő program keretében két, az otthonban nevelkedő kislányt támogatnak. Az esti órákban indult Kolozsvárra a küldöttség.

Gyarmati Béla

Az erzsébetvárosi Lukácsok aranybányái

(2., befejező rész)

Lukáts Lukács számára valószínűleg az adta a szabad tőkéje bányákba fektetésének ötletét, hogy a sógornője családja aranybányászattal foglalkozott: egyik sógornője ugyanis Schafkovits lány volt, és a bányaművelés történetének feljegyzései szerint „A Péter Pál tőszomszédságába eső botesi Jakab és Anna bányászat eredete nem vihető fel a rómaiakig. Ezt 1805-ben nyitotta¹ a Schafkovits család”. (Slafkovits/Schafkovits Jakab 1789-ben zalatnai tanácsnok volt.)

A Schafkovitsok kapcsán fentebb említett „Lukáts Lukács-féle Péter–Pál bánya” Zalatnától északra, légvonalban mintegy 12 km-re, a Vulkoj/Korábia hegy északi oldalán terült el. Ez a bánya elismerően igen szép, jellegzetesen világos színű aranyércet szolgáltatott. (Feltehetően innen származott az 1. ábrán látható ékszer anyaga.) A bánya közelében római temető maradványaira bukkantak, azokra a feliratos sírkövekre, amelyeket erzsébetvárosi Lukáts Lukács legkisebb fia, Mihály építtetett be zalatnai háza falába úgy, hogy feliratuk látható maradjon. (Talán innét származtatható Lukács Béla régészeti érdeklődése, aki több ezirányú cikket is írt.)

A Péter–Pál bánya három nemzedéken keresztül kapcsolódott a Lukácsok történetéhez. Bár elsőként a családból Lukáts Lukács szerezte meg, a családi emlékezet mégis Lukács fiához, Dávidhoz kö-

¹ A fakóérc réz, ezüst, illetve higany előállítására alkalmas kevert összetételű érc volt, az iranyezüst pedig az akkor nemrég éppen Zalatna környékén felfedezett tellur ércének a korabeli magyar elnevezése.

tötte. Lukács Dávidtól a bánya vezetését az ő fia, László (Lukáts Lukács unokája, a későbbi miniszterelnök) vette át. László külföldi részvénytársaságba vitte be a bányát, aminek a főrészvényese lett. (A francia részvényekkel működő bucsumi vállalat 1884-ben egyetlen szerencsés napon 7000 forint nyereséget hozott a tulajdonos Lukáts családnak!) Ugyanakkor a családi emlékezetből kiesett az, hogy Lukáts Dávid más bányát is birtokolt: Zalatnától mintegy 5–10 km-re északnyugatra, Trâmpoiele környékén „vaskovand” bányája is volt. A vaskovand az arannyal kevert pirit magyarított neve volt, ami azon a környéken nagy mennyiségben előfordult és a belőle nyerhető kén, illetve kénaszv révén sokáig számtalan vegyi anyag gyártásához szolgált hasznos alapanyagul. Nem véletlen, hogy Trâmpoiele magyar neve *Kénesd!* (A vaskovand, vagy kénkovand mai neve pirit, aminek a Zalatna-környéki bányászatáról a millennium táján így írtak: „A vaskovand tartalma 44–50% kén, sok

Kincstári aranyüző Verespatak-Torkán a vasút mellett (Csíky Lajos felvételei a Verespatak és környéke c. könyvből)

vas, kevés réz, ezüst és arany. Oly tömzsek is fordultak elő, melyek aranyban gazdagok voltak ; épen ezért a most is látható nagy üregeket régebben, mikor a vaskovand iparilag nem volt értékesíthető, az aranyért fejtették ki. Ma a zalatnai vaskovand-ipar-részvénytársaság birtoka e bánya, melynek terményei (évenként 4–600 vasúti kocsi) a brassói kén-sav- és műtrágyagyárba szállítatnak, honnan a kén-sav a petroleumfinomítóba és a posztógyárakba, a műtrágya pedig a czukorrépatermesztő vidékekre kerül.”)

Erzsébetvárosi Lukáts Lukács neve a Zalatna-környéki aranybányászatot említő szakirodalomban számtalan apró utalásban bukkan elő. Sajnos, Lukáts Lukács öreg napjairól nincs közvetlen adatunk. Azt tudjuk, hogy a bányaigazgatást később az a Dávid fia vitte tovább, akinek a neve a családi emlékezetben elválaszthatatlanul összeforrott az aranybányászat-tal. Valószínűnek tűnik, hogy Lukács élete delén túljutva, tán 1849-ben adta át a vezetést Dávid fiának, amikor a meglehetősen zűrzavaros zalatnai helyzetben fiatalabb, teherbíróbb vezetés látszott kívánatosnak. Így, mire ükanyám, a Dávidnál 11 évvel fiatalabb Róza húga a családi hagyományokat saját gyermekeinek – köztük dédapámnak – elmesélte, addigra már régóta nem édesapja, hanem Dávid bátyja volt az aranybánya gazdája – így kapcsolódhatott össze a zalatnai aranybányászat emléke a családi hagyományban Lukács Dávid nevéhez. Lukács Dávid élete vége felé átadta a bányaigazgatást fiának, Lukács Lászlónak (aki a családi üzem vezetéséért feladta győri jogakadémiai professzori státusát!), de Róza ükanyám ezt már nem érte meg. Lukács László tíz évig sikeresen vezette a család bányaeurdekeltségeit, miközben országgyűlési képviselő

Nagycsetátyé római aranybánya

is volt. Az országos politikában elmélyedve a bányával kapcsolatos jogait előbb bérbe adta, majd 1893-ban részvénytársaságba vitte. Egy bányászati szakcikk így írt Lukács László Zalatna-környéki bányáinak kései korszakáról: „A Lukács László úr önmagyméltósága tulajdonában levő „Péter és Pál bányatársulat” művein a bérlők 1912-ben 5,5 kgr. aranyat termeltek 12 364 K értékben és 7711 q zúzócet váltottak be 5714 K értékben.”

A bányák működtetéséhez igen nagy tőkére volt szükség, amit egyedül még egy Lukács se vállaltatott magára, már csak azért sem, mert a megtérülés bizonytalan és időben egyenetlen volt. (Pedig a zalatnai kortársak szemében a Lukácsok testesítették meg a gazdagságot, amit a korabeli szólás így őrzött meg: „gazdag, mint egy Lukács !”) Már igen korán kialakult a bányatársulati rendszer, ami a részvénytársulati tulajdonforma egyik változata volt. Egy-egy vagyonszámba vállalkozó 4–5 bányatársulatban is tag volt. A bányatársulati tagság egyfelől lehetővé tette egyéb pénzkereső foglalkozások űzését is – akár postamesterként, akár pénzváltóként, akár másként –, másfelől kiegyenlítette az egyes bányák hozamainak ingadozásából származó veszélyeket. A bányatársulatok maguk kö-

zül, a nagyobb tulajdoni hányadú résztulajdonosokból választották az igazgatósági tagokat és magát a társulatvezető igazgatót. Ilyen bányatársulati igazgató volt más-más időszakokban, különböző bányatársulatokban Lukács Lukácson kívül a fiai, János, Mihály, továbbá Dávid és később ennek fia, László.

A Magyar Királyság 1880-as évi hivatalos bányakatasztere szerint a Boteși hegyen, Bucsum községben a „Jakab és Anna Bányatársulat” által művelt „arany-, ezüst-, fakőércz- és iranyezüstbánya” bányatársulati igazgatója: „Lukács János, Zalatnán” volt. A hivatalos bányajegyzék szerint: „átlagos évenkénti termelés: 12–13 kg arany, 16–18 000 frt értékkel, kohótermesztmények értéke 5000 frt.”. János öccsének, Mihálynak a bányaeurdekeltségéről ugyanitt így olvashatunk: „Arany- és ezüstbánya Faczebányán (Alsó-Fehérmegye, Zalatna); 9 bm. (~40,5 ha), 0,60 kilom. szállítópálya, 50 bányakocsi, 7 gőzkazán, 4 gőzgép, 2 szállítógép, 1 vízemelő-, 2 szeleltetógép (szellőztető), 2 zúzómű. 4 egyéb gép. Tulajdonos: Allerheiligen bts. Nagy-Almásón (Zalatna). Igazgató: Lukács Mihály Zalatnán” és „Arany- és ezüstbánya Nagy-Almásón, Hunyadmegye, Faczebánya, Trimpoele községekben,

Magánbányák aranyzúzó

Alsó-Fehérmegye (Zalatna), tulajdonos: Alexy György Zalatnán; meghatalmazott: Lukács Mihály Zalatnán.” Az elszórt adatok arra engednek következtetni, hogy a Lukácsok Zalatna környéki bányaeurdekeltségei a XIX. század vége felé mind Lukács László kezébe kerültek, aki egy ideig részvényesként, majd főrészvényesként folyt bele a bányaiügyekbe, azonban utóbb már Budapesten élt és mélyen elmerült az országos politikában.

Lukács Lukács sikere ösztönözhetette Lukács Tódor Simont (Lukács Béla atyját) is egy bányatársulatba való befektetésre: a verespataki Szent Kereszt bányatársulat 1845-ös alapításának jegyzőkönyvében szerepel Lukács Th(eodor) Simon neve is. (Az adminisztráció akkor is lassan működött: mire a bányatársulat ügye rendeződött, Simon és családja – az egyetlen Béla kivételével – már évek óta a preszákai tömegsírok egyikében nyugodott...)

Egész Zalatnán és környékén hallatlan izgalmat keltett, amikor a bucsumi Péter-Pál bányában „1857-ben egy nap alatt 20 kilogram aranyat termeltek”. (Ez a szokásos termelés mellett több mint kéthavi mennyiségnek felelt meg – egyetlen nap alatt!) A közvélemény úgy tudta, hogy „Ebből a bányából gazdagodott meg ... Lukáts Lukács zalatnai kereskedő”.²

Az aranybánya-üzemeltetés azonban sosem volt veszélytelen! A korabeli ve-

² Mára már tudjuk, hogy ez tévedés: a Lukács családnak a saját korában híres gazdagságát már száz évvel korábban, Moldvában megalapították. A család gazdagsága – az erzsébetvárosi és gyergyószentmiklósi templomok építése kapcsán tett jelentős áldozatvállalásai alapján, amihez hasonlóan Zalatnán már nincs semmi nyom –, valószínűleg a XVIII. század közepe táján állott a csúcson.

szélyeket tanúsítja az a hivatalos tudósítás, amely szerint: „a Péter Pál aranyteléréből 1816-ban mintegy 17 000 frt értékű aranyat raboltak el az oláhok”. A bányák és főleg a kohóművek 1848–49-ben is iszonyú pusztítást szenvedtek el³, aminek kivizsgálására császári biztost küldtek. Úgy látszik, hogy az aranyvonzereje később is ellenállhatatlan volt, ezért lassanként újraindult a kitermelés, immáron német, illetve francia tulajdonú részvénytársaság irányításával. A vonzás nem csak a tökére gyakorolt vonzást: „A (bányát üzemeltető) franciákat 1886. március 1-én éjnek idején a bucsumi haramiák megtámadták s a pápa vezetésével(!) mintegy 32 kilogramm aranyat raboltak el tőlük.” Ekkor ükanyám nagyfia, aki utóbb dédapám lett, már Budapesten volt boldog ifjú házas. Aztán jött a világháború az addig soha nem tapasztalt mértékű inflációval⁴, majd a kommun és Trianon, amikre mind nyugodtan mondhatjuk, hogy az erzsébetvárosi Lukácsok számára a móc haramiák által elköve-

³ A zalatnai eseményekről, beleértve történelmi előzményeiket és családi következményeit, majd külön kell szólni...

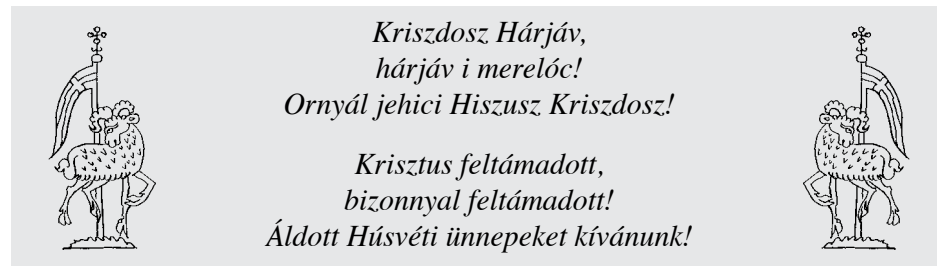
⁴ Az I. világháború végére a pénz eredeti értékének 1/17 500-ad részére esett, így a bányák működtetéséhez nélkülözhetetlen forgótőkék teljesen ellillantak!

Verespatak látképe a Kirnyikkal háttérben

tetteknél sokkal nagyobb rablások voltak. Erről az időszakról már nincs családi emlékün, mert Budapestre áttelepült dédszüleimnek az erdélyi rokonsággal egykor volt kapcsolata addigra megszakadt. Mára az egykor Zalatnán élt erzsébetvárosi Lukácsok aranybányái a leszármazottak számára csupán keserűes emlékké váltak.

Talán nem túlzás azt mondani, hogy számunkra az aranybányakénál is fontosabb a zalatnai nemzedék által átélte '48–'49-es események emléke. Ha azonban nem csak a tudatlanság által táplált gyűlölködést akarjuk ápolgatni a szívünkben, akkor meg kell ismernünk a tragikus események fontosabb előzményeit is, ezért Lukács Róza zalatnai szereplésének felidézése előtt (egy következő beszámolóban majd) át kell tekintenünk a „zalatnai vérengzés” történelmi előzményeit is.

*Kriszdosz Hárjáv,
hárjáv i merelóc!
Ornyál jehici Hiszusz Kriszdosz!*

*Krisztus feltámadott,
bizonyal feltámadott!
Áldott Húsvéti ünnepeket kívánunk!*

Húsvét ünnepe közeleg

Április hónap nagyobb része idén a nagybőjtben telik. Ebben az évben a három nagy jánosi eseményt olvassuk, a számariai asszony találkozását Jézussal, a vakon született meggyógyítását és Lázár feltámasztását. Felfedezzük a lelkünkben fakadó élő vízforrást, a kegyelem áradását. Elindulunk mi is Jákob kútjához, hogy találkozzunk Jézussal, és elmondjuk másoknak, amit közelében megtapasztaltunk. Megvizsgáljuk, mi akadályozza látásunkat, nem éppen a fizikai, sokkal inkább a lelki látásunkat. Szemléljük Jézust, aki a feltámasztás és az élet.

Túrmezei Erzsébet

Húsvéti híradás

Látsz halott arcot és hulló virágot:
mindenütt a halál hatalmát látod,
és gyászod terhét roskadva viszed,
ha nincsen húsvéti hited.

Ha sír a gyász, a bánat mi vigasztalna más:
a Krisztus él, feltámadt, és van feltámasztás!
A sötét felhő szélén áttör a napsugár,
mert győzött Ő, az Élet!

Új élet útja vár.
Miért nem emeled fel könnyes arcod?
Miért vívod mindig egyedül a harcot?
Soha nem talál békét a szíved,
ha nincsen húsvéti hited.

Szólj, diadalmas ének, mint boldog híradás
a bánkódó szíveknek, hogy van feltámasztás!
Az élő Megváltóra ki egyszer rátalált,
a nagy Vigasztalóra, nem retteg sírt, halált!

Nem hallok a Feltámadott hívását?
Nem hallok igéjét, vigasztalását?
Ő minden benne hívón segített!
Mért nincsen húsvéti hited?

Szólj, diadalmas ének, és szárnyalj, mint a szél!
Szállj északnak és délnek, és hirdesd: Jézus él!
Az élő Krisztus Jézus jár velünk szüntelen.
Ha szent nyomába lépünk, mienk a győzelem!

Így készülve ünnepelehetjük a feltámasztás ünnepeit.

Húsvét a megújulás ünnepe is. A megújulást segítheti elő a genocídium ünneplése (április 24, 17.30) és a bíboros úr látogatása a lelkészségen (június 22.). Tegyük fel a kérdést, hogyan készülünk fel a genocídium 100. évfordulójának megünneplésére? Minden kerek évforduló lehetőséget ad arra, hogy megvizsgáljuk, hol járunk, merre tartunk, min kellene alakítani, formálni. Az idei Húsvét, a feltámasztás ünneplése, legyen kezdete az évforduló előkészítésének! Ez ne csak megemlékezések szervezését jelentse, hanem leginkább egy belső megújulást, vagy belső megerősödést!

Áprilisban és májusban is szeretettel hívom a testvéreket a szentmisékre az Orlay utcába.

április 2. 17.00 szerda esti beszélgetés
április 20. húsvétvasárnap
április 24. 17.30 ünnepi szentmise a genocídium emléknapján, előtte 17 órakor az Örmény Genocídium kiállítás megnyitóját a templom előterében
április 27-én nem lesz szentmise
május 7. 17.00 szerda esti beszélgetések
június 3. 17.00 szerda esti beszélgetések
június 8. pünkösdvasárnap
június 22. 16.30 Világosító szent Gergely ünnepe, a szentmisét (római rítusban) Dr. Erdő Péter bíboros úr mutatja be.

Fülöp Ákos adminisztrátor

Mireisz László

Hollósy József (1860-1898)

A magyarországi buddhizmus első képviselője, aki menedéket vett buddhista volt, s akitől a buddhizmus magyarországi megjelenését számítjuk, Hollósy József volt. Az általa lefordított és kiadott *Buddhista Káté* megjelenését (1893) tekinthetjük a magyarországi buddhizmus kezdetének. Eszerint jelenleg a Dharma Magyarországon való megjelenésének 111. esztendejét éljük. Méltán nevezhetjük Hollósy Józsefet Kőrösi Csoma Sándor után a második magyar bóddhiszattvának.

Hollósy József a Hollósy család harmadik fiaként, Ferenc és Simon öccseként jön a világra 1860-ban. A gimnázium hét osztályát Máramaroszigeten végezte, majd a budapesti Mintarajztanodában, később a müncheni képzőművészeti akadémián tanult Gabel tanítványaként. 1880-84 között ösztöndíjas Münchenben. A továbbiakban Bincsik Mónika *Hollósy József* című munkájából idézünk: „Alaposan körüljárva a kérdést, a Hollósy fivérek arra a következtetésre jutottak, hogy ha a „tisztá vízhez” akarnak eljutni, Münchenből sürgősen távozniuk kell. József ekkor Olaszországba utazott, ahol a műemlékeket tanulmányozta, de amikor 1884-ben betegeskedése miatt szülőföldjére visszatérni kényszerült, már nem az ígéretes tehetségű ifjú festő érkezik haza, hanem az indus filozófiában elmélyedt bölcs, aki egy anekdota tanúsága szerint bátyja egyik képét – Krisztus levétele a keresztről – heves indulatában, keresztény tárgya miatt szétvagdalta.”

A buddhizmussal Hollósy József valószínűleg Münchenben ismerkedett meg, itt már korábban számottevő buddhista közösség alakult ki. (Erre utal az is, hogy németből fordított.) Első megjelent munkája: *Buddhista Káté, bevezetésül Gótamó Buddha tanához. A délvidéki buddhisták szent iratai után az európaiak használatára összeállított és jegyzetekkel ellátta Szubhádra Bhiksu.*

„A *Káté* első kiadása 1893-ban Máramaroszigeten jelent meg, majd az érdeklődésre való tekintettel 1901-ben másodszor is kiadták. A mű nagy visszhangot keltett és pozitív kritikát kapott, ami jól jellemzi a korhangulatot... A *Kátét* Jókai Mór is ismerte, sőt *A mi lengyelünk* című regénye *Buddhisták Magyarországon* című fejezetébe beillesztette a benne foglaltakat... 1897-ben jelent meg Félix álnéven Farnos Dezső *A Buddhista Káté* című édeskés ízű regénye Nagyenyeden, melyben néhány rejtett utalás magára a *Káté* szerzőjére, Hollósy József-re is vonatkozhat, habár szigorú életrajzi egyezések nehezen lennének kimutathatók. (Az eredeti *Kátét* Henry Olcott állította össze 1887-ben, burmai gyerekek oktatására. Formájában a keresztény katekizmusok kérdés-felelet sémáját követi. Hollósy József előszavát követően tárgyalja a mű a Buddha életét, a Tant és a Kiválók testvériségét, gyakran párhuzamba állítva a Buddhát Krisztussal.)

Hollósy József második munkája a *Buddha mondák* című könyv volt, mely 1896-ban jelent meg Máramaroszigeten. Ez Karl Eugen Neumann *Zwei Buddhistische Suttas* című művének fordítása, s három szuttát tartalmaz: *Az aszkétaság gyümölcsének szuttája, A kinszenvedés nagy szuttája, A rossz és a jó asszony története*, valamint a végén a *Dhammapadából* való verspárok

következnek. A *Dhammapada* fordításának befejezésében korai halála akadályozta meg.”

Hollósy József bátyja, Simon, utolsó korszakában az általa alapított nagybányai festőiskolában a Buddha tanait igyekezett ötvözni a magyar hagyománnyal. Természetfelfogásában is fellelhetők a buddhista hatások. Magát olyan „vezető”-nek, azaz mesternek nevezte, akiben „a buddhizmus inkább megerősítette korábbi meggyőződését, mintsem megváltoztatta volna” (*Nyugat*, 1918, 24. sz.).

Érdekes az is, hogy a harmadik fiútestvér, Hollósy István, akit Máramaroszigeten közjegyzőként, neves íróként tartottak számon, 1913-ban megjelent könyvében – *Magyarország őslakói és az oláhok eredete, tekintettel a nemzetiségi kérdésre és a magyarság történelmi hivatására* – sok helyen hivatkozik a „buddhista elvek”-re.

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy Felvinczi Takács Zoltán, a Hopp Ferenc Kelet-Ázsiai Művészeti Múzeum első igazga-

tója, valamint a későbbi Buddhista Misszió és a Kőrösi Csoma Sándor Buddhológiai Intézet munkatársa, Hollósy Simon tanítványa volt, vagy hogy az Indiába elvándorolt Sass-Brunner Erzsébet férje és mestere, Sass Ferenc is a Hollósy-iskolából indult, csakúgy, mint Baktay Ervin, aki végig az ő tanítványának mondta magát.

A betegeskedése ellenére is aszkéta életmódot folytató Hollósy József 1898. április 11-én hunyt el hosszas szenvedés után. Sírfelirata a *Dhammapadából* vett idézet:

„Virrasztónak hosszú az éj,
Fáradt restnek hosszú az út,
Igazságot nem látónak
Hosszú ez a bujdosó lét.”

(A szerző 1950-ben született Budapesten. 1978-tól 82-ig a Kőrösi Csoma Sándor Buddhológiai Intézet buddhista papképző szakát végezte el, mely Buddhista pappá szenteléssel, szerzetesi fogadalommal zárult.)

(A világhálóról tallózta Bálintné Kovács Júlia)

Karácsonyi Péterre emlékeztek

Hétfőn este születésének 73. évfordulóján emlékezett meg a nagykarolyi önkormányzat keretén belül működő kulturális igazgatóság Karácsonyi Péter zenetanárra, a nagykarolyi könnyűzenei mozgalom irányítójára. Az országsszerte elismert zenész, oktató és végül, de nem utolsósorban menedzser 12 éve távozott az élők soraiból.

A hétfői rendezvényen sokan részt vettek, Karácsonyi Péter egykori zenésztársai, barátai, ismerősei, valamint testvére, Karácsonyi Károly, továbbá a Nagykarolyi Művelődési Központ növendékei, akik a néhai zenetanár munkájának gyümölcséből táplálkoznak.

Bogdan Georgescu, a kulturális igazgatóság vezetője köszöntötte a résztve-

vőket. Felszólalásában kihangsúlyozta, hogy nem ő, hanem az egykori zenésztársak kellene beszéljenek Karácsonyi Péterről, ő csak annyit tud elmondani, hogy mit jelent Karácsonyi Péter 2013-ban, hiszen kulturális igazgatóként szem előtt tartja, ahogyan a zenetanár munkája tovább él mind a művelődési központban, mind pedig a diákklubban.

Az igazgató elmondta, hogy a nagykárolyi könnyűzene-mozgalom nem azért volt sikeres, mert a károlyi zenészek voltak a letehetségesebbek, vagy nekik voltak a legjobb hangszereik, hanem azért, mert Karácsonyi Péter rendkívüli érzékkel építette fel a zenekar repertoárját, arculatát és felállását. Bogdan Georgescu egy történetet is elmesélt, miszerint tavaly zenekarukkal, az In Extensóval egy közös filmezésen vettek részt A.G. Weinberger elismert blues-gitárossal. Az „idegenvezetőjük”, aki mutatta a stúdió felé vezető utat, megtudván, hogy Nagykárolyból érkeztek, egyből azt a kérdést tette fel, hogy él-e még Karácsonyi Péter?

Ebből is kivehető hogy milyen népszerű, mennyire befolyásos személyiség volt országszerte a nagykárolyi zenetanár, aki több mint háromezer gyermek számára tanította meg a zenei alapokat a Castelanii együttes fennállása során.

Bogdan Georgescu említést tett a további célokról is, szám szerint háromról: post mortem díszpolgári címet szeretnének kérni Karácsonyi Péternek, továbbá róla kívánják elnevezni a Nagykárolyi Művelődési Központot és végül, de nem utolsósorban, mivel a Castelanii zenekar 1964-ben alakult, jövőre egy nagyszabású fesztivál keretében ünnepelnék meg az együttes születésének 50. évfordulóját.

Szűcs József, a Nagykárolyi Művelődési Központ könnyűzene szakának irányítója kiváltságnak érzi, hogy „Péter bácsi” mellett nőhetett fel, tőle tanulhatta meg a könnyűzene alapjait. „Kivételes

Főhajítás Karácsonyi Péter emlékére

pedagógus volt, értett az emberek nyelvén” – mondta Szűcs József, aki hozzátette, hogy a zenei tanítása mellett egy olyan értékrendet tanulhattak meg tőle, amely meghatározta életüket, pályafutásukat, majd arról is beszámolt, hogy egy könyvet szeretne kiadni Karácsonyi Péterről, és a Castelanii együttesről, ezért a jelenlévők közül megkért mindenkit, hogy amennyiben találnak otthon régi fényképeket a zenetanárról, vagy a zenekarról, juttassák el hozzá e nemes cél érdekében.

A nyitóbeszédet követően a Nagykárolyi Művelődési Központ három nővendéke énekelt el egy-egy dalt, a rendezvény pedig egy zenei aláfestéssel el látott vetített képes összeállítás lejátásával zárult. Ebben a Castelanii együttesről készült régi fényképeket, valamint a 40 éves megemlékezésen készült fotókat láthatták a jelenlévők.

(nagykároly.ro – 2013. 03. 25.)

Tallózásaim közepette rátaláltam a régebben Nagykárolyban, ma már Németországban élő Karácsonyi Károlynak egy írására (a 33–34. oldalon), a Kolozsváron megjelenő Keresztény Szóban. A szerző évek óta olvasója a Füzeteknek is.

(Bálintné Kovács Júlia)

Karácsonyi Károly

Örmény vonatkozású utazási emlékek Szingapúrból

Az 1999-ben tett világméretű utam első állomásán, Szingapúrból, beiktattam látogatási programomba (nem véletlenül) az itteni örmény közösséghez kapcsolható néhány ismert objektum felkeresését. Előjáróban annyit jegyeznek meg, hogy a Délkelet-Ázsiában fekvő, közel hárommillió lakosú mini országban, ahol a bűnözés, sőt még a korrupció is szinte ismeretlen fogalmak (ilyesmi is létezhet!), az életszínvonal rendkívül magas. A zsúfolt városállamban mindenütt példás tisztaság uralkodik. Éppen ezért úgy emlegetik, mint az „ázsiai csodát”, amely számos náció gyermekeinek ad otthont (ezek között az európaiak még 10 százalékot sem tesznek ki). Legszámasabban a különböző ázsiai országokból érkezett népcsoportok, amelyek közül néhányan külön negyedeket alkotnak. Az örmények már a 19. század elején megalakult brit gyarmat első „honfoglalói” között feltűntek.

A mai lakosság eme változatos összetételének tükröképe a száznál is több templom, mecset, zsinagóga, hindu és buddhista szentély, imaház, amelyek itt békésen megférnek egymás szomszédságában. A különböző felekezetek és nemzetek közötti vallási türelmetlenség vagy etnikai konfliktus itt abszolút ismeretlen. Lehet, hogy ezek a fogalmak mégiscsak a nyomor és az alacsony életszínvonal függvényei? Döntse el az olvasó!

Az örmény népcsoporthoz kapcsolható jelentősebb középületek sorából az első formájában a 19. században épült és ma Szingapúr szimbólumaként ismert Raffles-hotelt említtem. Nevét e modern angol gyarmat megalapítója, Sir Standford Raffles után kapta, aki először 1919-ben tette a lábát az akkor trópusi erdővel borított szigetre. Ezt

A szingapúri örmény templom

a neves épületet az örmény nemzetiségű három Szárkisziján testvér építette át pompás neoreneszánsz stílusban. Még a közelmúltban is alig zajlott a szigeten olyan kulturális esemény, a város történetében fontos mozzanat vagy látogatás (uralkodók, politikusok, írók, művészek), amelyhez Kelet-Ázsia leg híresebb luxushoteljének valamilyen formában köze ne lett volna.

Szingapúr katolikus templomai közül a legrégebbit az örmény közösség építette 1835-ben. A némi módosításokkal ma is fennálló impozáns épület a város meglehetősen zsúfolt központjában áll. Fehér színű, karcsú tornya alapján könnyen betájolható. Ott jártamkor környéke csendes volt, ajtaja nyitva állt, így bemehettem, gyertyát gyűjtöttem elhunyt családtagjaimért

A helyi híres botanikus kertben megtaláltam a szigetállam nemzeti növényét, amely nevét (Vanda „Miss Joaquim”) egy helybéli örmény hölgyről, Agnes Joaquiról kapta. Sajnos a pillanatok alatt érkező kiadós trópusi eső miatt nem sikerült jó fényképfelvételt készítenem a magas termetű, lila virágú,

pompás orchideáról. Így be kellett érnem azal, hogy a következő városlátogatásom során megkeressem az örmény templom melletti kis temetőben az említett növény névadójának sírkövét. Feltételezem, hogy csodálatos teremtés volt Agnes Joaquim, ha a szingapúriak róla nevezték el nemzeti virágukat!

A szigetországban tartózkodásom utolsó napján alkalmam nyílt az „Armenian Street”-en, vagyis az Örmények utcáján is a fotózásra. Ezt a nevet a belváros egyik fontos, nagy forgalmú útja viseli, jelezve ezáltal is a tényt, hogy az itteni örmény népcsoport ma is megbecsült közössége a modern metropolisznak. Végül innen küldtem egy képeslapot a bátyámnak Nagykárolyba. Mint utólag megtudtam, ez néhány napon belül megérkezett, míg egy hason-

ló – a Karib-tenger körzetében feladott – postai küldeményem szinte fél évet utazott.

(*Keresztény Szó* – 2014)

Karácsonyi Károly biológus, világutazó, számos szakkönyv, útirajz és tudomány-népszerűsítő cikk szerzője, Nagykároly és környéke, valamint Szatmár megye más övezete növényvilágának kutatója, rendszerezője, erre a munkásságára a Román Tudományos Akadémia díját kapta. Az 1990 utáni szabad mozgás lehetőségét kihasználva hat kontinens növénytanai szempontból nevezetes helyeit járta be. Több éven át a Nagykárolyi Városi Múzeum munkatársa volt (gyűjtés, kiállítás szervezés). Nemrég saját köteteiből álló könyvgyűjteményt adományozott a Szatmár Megyei Múzeumnak.

Megint helyesbítés

Igen, megint... ez talán félig-meddig elfelejtett családom sorsa? Még tavaly helyesbítést kértem dédanyám, Erzsébetvárosi Csiky Ida nevének elírását illetően az EÖGY-füzetektől. Megkaptam s köszönöm.

Most újabb ügyben szólok, a füzetekben Bálint Júlia által utánnomásként közölt cikk, a Székely Hírmondó írása miatt, amely 2013. 07. 17-i dátummal jelent meg. (Akkor már felvettem a kapcsolatot az Sz. H.-val s a helyesbítést tudtommal közölték is. Ennyit a helyesbítések sorsáról – az eredeti cikkben közölt pontatlan, vagy helytelen információkon egy helyesbítés semmit sem változtat!)

Ezúttal édesapámról van szó, akinek a teljes neve Dávid Antal Iván. 1945-ig Dávid Iván néven közölte írásait, könyveit, ezután politikai félelemből cserélt Antalra. Amikor – jóval az ő halála és a rendszerváltozás után – 2005-ben önkormányzati támogatással megjelent a **Háromszék nem alkuszik** című, leghíresebb regényének második kiadása, én már így szerepeltettem a nevét: a teljes nevét. A borítón és a címdalalon, a regényhez írt utószóban is, amelyben ennek magyarázatát is adtam.

És ez a másik: a **Háromszék nem alkuszik** az első, 1973-as kiadás óta már második kiadásban is megjelent, mint említettem, 2005-ben. Így hát hozzá is férhető!

Nem alapvető baj, hogy a Székely Hírmondó egy évvel ezelőtt nem tudott sem a szerző teljes nevééről, sem a második kiadásról, ez csak egyfajta újságírói tájékozatlanság. (A regény egyetlen, kezükben lévő, 1973-as kiadása alapján dolgoztak.) A komolyabb gond, hogy az EÖGY-füzetek – egyetlen megjegyzés nélkül – utánközölte az Sz. H. 2013-as cikkét. (Az abban szereplő rövid életrajzban és a megjelent művek felsorolásában található hibákról most nem beszélünk.)

Üdvözlettel:

Dávid Csaba (Erzsébetvárosi Csiky Ida dédunokája, Dávid Antal Iván fia)

Sok örmény étel törökként vált ismertté Európában

Nem nagyon kedvelem a bevásárlóközpontokat, mert míg megtalálom azt a terméket, ami miatt rászántam magamat a tortúrára, kilométereket vagyok kénytelen megtenni. A minap a lányaim felfedeztették velem a pozsonyi Shopping Palace központot, amelyet eddig sikerült elkerülnöm annak ellenére, hogy nyaranta a közeli Aranyhomok tó kedvenc pihenőhelyem.

Mivel gyorsan meguntam az üzletekből való ki-be járkálást, közöltem, valamilyen kávézóban megvárom őket. Barangolás közben az emeletre tévedtem, s az érdekes illatokat követve, egy örmény éttermet fedeztem fel. Gondoltam, belekóstolok a számomra ismeretlen konyhaművészet valamelyik remekébe. Az étlap tanulmányozása közben kissé tanácstalan lettem, de szerencsémre a legilletékesebbek siettek segítségemre. Dr. Ashot Grigorian, az örmény–szlovák kereskedelmi kamara elnöke és zongoraművész felesége, Hasmik Gabrielian, maguk a tulajdonosok igazítottak el, akik mielőtt megkóstoltatták volna a furcsa nevű étkeket, megismertettek Örményország hároméves történelmével.

– Az örmény állam már az i. e. II. században nyugati és keleti részekre osztódott, miközben függőségbe került a rómaiakkal, perzsákkal, bizánciakkal, arabokkal. Az i. sz. VII. századtól pedig több évszázadon át ismét idegen, arab, mongol, török, iráni hódítóknak esett áldozatul. A XVII. századtól a XIX. század elejéig Örményországot felosztották Törökország és Irán között, mégsem változott sem szellemi, sem anyagi kultúrája, sőt a konyhája sem. Igaz, sok eredeti örmény étel török ételként vált ismertté Európában. Az örmény konyha hagyománytisztelete és folyamatossága nem változott ma sem, a kívülálló számára a technológia nehéznek, munkaigényesnek tűn-

het. Azért, mert a húsos, halas, zöldséges étel elkészítése töltéssel, felveréssel, pürésítéssel, felfújtszerű masszák előállításával jár. Ne feledjük, az örmény konyha egyike Ázsia és a Kaukázustól délre eső vidék legősibb konyháinak. Jellemző vonásai időszámításunk előtt majd ezer évvel jöttek létre, és büszkék vagyunk arra, hogy az eltelt háromézer év alatt megőriztük mindenestül. Mások az étkezési szokásaink télen, mások tavasztól őszig. Ilyenkor hűsítőkből növényevőkké válnunk. Az örmény élelmiszer-nyersanyag az Ararát-völgy természeti adottságaival kapcsolatos. Nálunk más ízű a szarvasmarha-, birka-, sertés-, bivalyhús, de a tenyésztett pulyka, liba, tyúk, kacsa is különbözik az ittenitől – sorolja a tudnivalókat az étteremtulajdonos. Nádszálvékony felesége karcsúságának titkát is abban látja, hogy pozsonyi otthonában örmény konyhát vezet.

– Egyszerűen étkezünk, a hús rengeteg nyers, főtt vagy grillezett zöldségéttel kerül az asztalunkra, kedvenceink egyike a padlizsán. A hazai ízeket a sokfajta fűszer adja, bazsalikom, korianderlevél, tárkony, bors, kakukkfű, menta, safrány, az ételek zöme tönkölybúza, köles, árpa, búza és rizs, valamint a babfélék, zöldbab, szárazbab, lencse, csicseriborsó, de vörshagyma (gyakori a savanyított) és fokhagyma nélkül ételeink zöme elképzelhetetlen. Az örmények napi étrendjében jelentős helyet foglalnak el a tejtermékek, a sajtokon kí-

viül az aludtje és az író, majd a különleges kovász nélküli kenyérünk, a „lavas”. Az ovális lepény alakú kenyeret hazánkban különleges, földbe sülllesztett kemencékben sütik, mi Ausztriából hozatjuk éppúgy, mint a friss fűszerféléket. Bár a hagyományos ízek kizárólag örményországi alapanyagokkal varázsolhatók elő – magyarázza étkezés előtt a tudnivalókat Ashot Grigorian, aki gondos házigazdaként indítványozza, örmény konyakkal ébresszük ízlelőbimbóinkat.

– Ha megengedi, megkérem, tudassa a magyar olvasókkal, hogy az Ararát nem grúz, hanem örmény konyak. Az örmények valamikor a 19. században a franciáktól vásárolták meg a konyakkészítés licencét, s bebizonyosodott: a szakmát mesterfokon művelik. Minden erővel igyekszem pótolni a hiányt, hamarosan az élelmiszerüzletek italpolcain lesz örmény konyak is. A vendéglátók ajánlataira megköstölöm a „bozbas”-t – a levest –, a különleges ízhátat a csicserborsó és a vágott dió adja. Az előétel, a grillezett, sajtos padlizsán, a reszelt répa (lehet főtt cékla is)-majonéz-dió-fokhagyma keverék összehatása kellemesen meglep.

– Az örmények asztalán több főételből választhatnak a családtagok, vendégek, elmaradhatatlan a darált hússal töltött szőlőlevél, a dolma, valamint a faszénen készült saslik és a kebab. A mi pachlavánk pedig abban tér el a török baklavától, hogy nem annyira édes, mi az omlós diós süteményt ugyanis méz nélkül készítjük. És nincs aromásabb a mi feketekávéknál – jegyzi meg mindketten. Elmondják, majd megmutatják a nem mindennapi készítés módját. A 70-30 százalékos arabika-robusta kávékeverék kétszeri pörköléssel nyeri el zamatát, a kávéfőzéshez liszt finomságúra kell őrölni.

– Tehát kávé, kevés víz, tetszés szerinti cukor és rézedény kell, valamint forró homok. Mert csakis a forró homokban főtt kávé az igazi. Finom, vékonyfalú porcelánban kellene felszolgálni, a csészében leülepedett zaccból megjósolható a vendég jövője – mondják félig komolyan, félig viccesen. Az első kortyintás után sajnálattal állapítom meg, hogy az örmény kávé épp olyan, mint a török, vagyis „mákos”, ezért a presszóhoz szokott magyarok számára elfogadhatatlan.

– A török kávé kapcsán elárulok valamit – folytatja a felvilágosítást a zongoraművész. Örmények nyitották meg az első európai, londoni és bécsi kávéházakat. Bécsben a kávé importálása is az örmények kezében volt, az 1890-ben Prágában megnyílt kávéház tulajdonosa szintén örmény volt. De a kárminvörös szín is az örmény tudósok felfedezése, az első szőnyegetek ugyancsak Örményországban készítették.

Vendéglátóim kimondottan örülnek, amikor búcsúzás közben néhány könnyen elkészíthető örmény étel receptje iránt érdeklődöm.

– A magyar konyhához hasonlóan mi is sok borsot, édes és csípős pirospaprikát használunk. Hinni szeretnénk, hogy az Ízvilág olvasói is, akik megköstölnék az örmény ízeket, egyből megkedvelik. *(Új Szó – Ízvilág – 2008. április 5.)*

Sajtos grillezett padlizsán

Hozzávalók:

1 padlizsán, 50 g olaj, 100 g eidami sajt.

Elkészítése:

A padlizsánt megmossuk, szárát levágjuk. Héjastul felkarikázzuk (1 cm-esre), megsózzuk és mindkét oldalról aranybarnára sütjük, majd papírszalvétára téve „zsírtalanítjuk”. Tepsire helyezük a vékonyra sze-

letelt sajttal borított sültpadlizsán-karikákat, majd 180 fokon a sütőben kb. 10 percig sütjük.

Húsos palacsinta

Hozzávalók:

A töltelékhez 0,5 kg darált marhahús, 1 fej hagyma, 2 tojás, olaj, só, őrölt fekete bors, őrölt csípős pirospaprika, szárított bazsalikom, friss petrezselyem zöldje.

Elkészítése:

Vékony palacsintát sütünk. Az apróra vágott hagymát megpirítjuk, hozzáadjuk a darált húst, addig keverjük, míg barna színt kap. A fűszerezés után tovább keverjük, a végén hozzáadjuk a petrezselyem zöldjét és a feldarabolt keményre főtt tojást. Megtöltjük a palacsintát, széleit „leragasztjuk” felvert tojással vagy tejföllel, majd olajon ropogósra (aranybarnára) sütjük.

Márciusi zeneagapé

Az Orlay utcai zenei agapé márciusi estje egyszerre volt hagyományos és rendező. Immár hagyományá vált, hogy havonta összegyűlnek az örmény katolikus szentmise után a jelenlévők, a régi zenei szalonok hangulatát idézve. Az mégis rendhagyónak mondható, hogy a megjelent zenész egyformán magas szakmai szinten játsszon két különböző hangszeren.

Vörösváry Márton ifjú barátunk hegedű-, illetve zongorajátékát sokszor élvezhettük már különböző rendezvényeken. Március 2-án azonban felváltva szólaltatta meg a két hangszer: méghozzá az e hangszerre írt repertoár technikailag legnehezebben eljátszható darabjai közül válogatott.

J. S. Bach örökértékű fűgájával kezdett az a-moll hegedű-szonátából (BWV1003), majd L. van Beethoven Patetikus szonátájának (op.13.) első tétele következtet zongorán. Két bravúrosan virtuóz hegedű-kompozíciót játszott ezután: H. Wieniawski Etüd-Caprice (op.18., No 8) és Variációk egy eredeti témára (op.15.). Ezt követően a romantikus zongoratorténét két óriásának szerzeményeit

hallhattuk: J. Brahms Paganini-variációit a II. kötetből, és F. Chopin (op.25., No 12) c-moll etűdjét.

Megkapó volt az a szabadság és természetesség, ahogyan az egyik hangszer világából „átlépett” a másikba, miközben pár szóval el is mesélte, amit a korról, a zeneszerzőről és a darabról érdemes tudnunk.

A hálás közönség sokáig tartó tapsa jelezte, hogy szívesen hallgatná még az ifjú művészt, de az is nyilvánvaló volt az egybegyűltek számára, hogy egy nagyon komoly szellemi-lelki-fizikai produkciónak lehetett tanúja.

Marci ráadásszáma mindenkit meglepett. Egy nemrégiben lezajlott horvátországi zongoraverseny kötelező darabját, Krešimir Seletkovič: Monochromatic etude No5.c. kompozícióját adta elő. Az említett művet a szerző is hallhatta zsűritagként a versenyen, és saját bevallása szerint ő sem tudta fejből megtanulni... Vörösváry Mártonnak ez is sikerült!

Szívből gratulálunk és további elme-lyült, elszánt, örömteli sikerekben gazdag további munkát kívánunk neki!

Kátainé Szilvy Ingrid

5 évvel ezelőtt

Lászlóffy Aladár (Torda, 1927 – Budapest, 2000) költő, író, műfordító és szerkesztő, a József Attila-, Kosuth-díj, Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztje, Románia csillaga tiszti fokozata tulajdonosa 2009. április 19-én hosszú szenvedés után hagyott itt bennünket.

Búcsúztatására 2009. április 25-én, szombaton du. 16 órakor került sor a Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség kápolnájában örmény katolikus rítus szerint. Hamvait Kolozsváron a Házsongárdi temető fogadta be.

A budapesti végső búcsún az erdélyi örmény közösség tagjain kívül igen nagy számban megjelentek a magyar irodalmi élet nagyságai, akik közül többek emlékbeszédeit az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek 2009. júniusi lapszámában leközöltük (www.magyarormeny.hu/Fuzetek).

Közösségünk nem felejt el Aladár szeretett lényét, magyarsága és örmény

gyökerei iránti hűsége ma is példaértékű számunkra. *I.S.*

Lászlóffy Aladár

Legbelső tájkép

És itt a kép az új tavasszal, bogárnyi bimbók, láthatár, felhőnyi füst, tűzfalnyi béke, golyát a fészek visszavár.

De ami többlet, ami mindig ujjongó újság, ami szép, arra mint szemet, minden ember egyenként nyitja életét.

Ne menekülj csak örök dolgok oly elmés vigasza mögé, a maradandóság találmány, sajnos csupán az emberé.

A végtelenbe ész kirándul, a nyári földre emberek, én egyszer vagyok ott a képen, még nem vagyok s már nem leszek.

Lászlóffy Aladár: Átkopogások c. kötetéből (Marosvásárhely, Mentor, 2002)

Helyreigazítás

A Lepsénynél még megvolt! cikkbe (2014. március, 28. oldal) pontatlanságok kerültek, ezért a szerző kérésére az első két bekezdést helyesen az alábbiakban közöljük:

Delelőtt a Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió vezetője Borosnyay Klára rézdomborításra csábította el a gyerekeket. A Szentpéteri Alkotóműhelybe nyertek bepillantást az érdeklődők. Aki még nem látta, hogyan készül a megtervezett, előrajzolt motívum cizellálása a vörös- és sárgaréz lemezen, annak ajánlom, jelentkezék egy szórakoztató, örömteli foglalkozásra Kláránál!!

A poncolók és ötvös cizellőr kalapácsok hamar gazdára leltek és a szurokra feltett rézlemezeken a kis kezek rendületlenül püfölve a poncolót, bizony a rézlemezeken kirajzolt keresztet, rozettát, madarat, virágot, házat, vagy Napot alkotással várszolták.

Az első díjazott alkotást azóta bezománcozta Gergő, és benevezték az egri Tűzzománc Biennáléra.

Felhívás

Az Erdélyi Magyarörmények Szövetsége (EMÖSZ) elkezdte az Erdélyben élő és innen elszármazott örmények helyzetének szaksterű feltérképezését és feldolgozását. A felmérés célja az örmény identitás, az érdeklődési körök és igények felkutatása a jövő építése céljából, a történelmi és családfakutatások segítése.

A szokásos papír formában eljuttatott kérdőív mellett (amit szándékunkban van mindekihez eljuttatni) a felmérést nagyban megkönnyíti az elektronikus változat, amelyet a következő adatlapon lehet elérni:

facebook.com/emosz2013, vagy egyszerűen a saját Facebook oldalán az Erdélyi Magyarörmények Szövetsége-re való rákeresés útján.

dr. Puskás Attila elnök, EMÖSZ

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%

Közeledik az adóbevallás ideje... A törvény szerint személyi jövedelemadónk (kétszer) egy százalékát erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyi jövedelem-adónk 1 %-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.

Tízennyolcadik éve működő Egyesületünknek így lehetősége nyílik arra, hogy működése anyagi nehézségeit részben megoldja. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdetől fogva nyitott könyvként működik, hiszen minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek hasábjain.

Akik részt vesznek programjainkon, meggyőződhetek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identitás-örzésünkre, hagyományaink ápolására, a magyarörmény társasági élet, a közösség megteremtésére, jobbítására fordítjuk. Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon Kulturális Egyesületünkre – ezáltal önmagára is. Hiszen azért dolgozunk, hogy magyarörmény közösségünk céljait megvalósítsa, örmény gyökereink tárgyi és szellemi kultúráját megőrizze, átadja gyermekeinknek, unokáinknak – az utókornak. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált őseinknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell mást tennie, mint a jövedelemadó bevalláskor az APEH által rendszeresített bevallási nyomtatványon nyilatkozatot tegyen szervezetünkre.

A kedvezményezett adószáma:

18085590-1-41

A kedvezményezett neve:

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Egyúttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik egy százalékkal támogassa a **Magyar Katolikus Egyházat, amelynek technikai száma 0011**, amelynek részegyháza a magyarhoni, történelmi örménység Örmény Szertartású Római Katolikus Egyháza.

Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló technikai száma! Köszönjük, hogy gondol ránk.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Gyergyói szokás: friss kenyér az Isten hozta mellé. Áder Jánost és a vendégeket Mezei János gyergyószentmiklósi polgármester köszöntötte, középen szemüvegeben Dr. Puskás Attila (Bővebben a 20–24. oldalon)

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. II. emelet 280, telefon: 332-1791)

(félfogadás: hétfőn 16.30–18.30 óráig, fovarosiormeny@gmail.com),

és az Emberi Erőforrások Minisztériuma Nemzeti Együttműködési Alap

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: **Béres L. Attila**

Felelős kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Lapzárta: minden hónap harmadik csütörtökét követő hétfő!

Tördelés: Szakmány György

Nyomdai munkák: Pannónia Nyomda Kft.